

Lamed

List za radoznale

Izabrao i priredio Ivan L Ninić

Godina 12

Broj 6

Jun 2019.

Karlo Soares

SEFER JECIRA

ספר יצירה

Objašnjenje

Iako je *Sefer jecira* osnovni priručnik kabale, to delo zbunjuje većinu kabalista, ako ne i sve, koji smatraju da je ono tajanstveno, okultno i gotovo nerazumljivo. Od priručnika koji daje jasan i jednostavan rezime predmeta očekuje se da bude razumljiv za „specijaliste“, ali većina nema nikakvu ideju o tome šta je kabala. Po tome se oni ne razlikuju mnogo od najšire publike koja je nešto načula o kabali. Jer što više se o njoj raspravlja, sve više se ona zapetljava u izuzetno zamršenu srednjovekovnu, jevrejsku teologiju čija zastarelost se poštuje ili prezire, u skladu s odgovarajućom predrasudom.

U stvari, kabala je u suštini hebrejska, iako niko, čak ni Jevreji, ne može tačno da kaže u čemu je njena misterija.

Uprkos svim tvrdnjama živih i umrlih kabalista ne slažem se sa izrekom „Kabala je *Zohar*“. Smatram da su tri velika kabalistička dela *Postanje* (Berešit), *Pesma nad pesmama* (Šir haširim) i *Sefer jecira*.

Ova tri dela su imala veoma različite sudbine. *Postanje* je prevedeno na 1200 jezika i dan-danas se svake godine proda u nekoliko miliona primeraka. Trećina čovečanstva je hipnotisana njegovim pričama, maskiranim kao istorija, i ličnostima koje nisu nikada postojale: Adam, Eva (Hava), Kain, Avelj (Hevel), Noa (Noah) i drugi. Neki od njih, kao što su Avraham, Jichak ili Jaakov, možda imaju neku istorijsku osnovu, ali oni su mnogo više heroji jedne epohe nego stvarne osobe. *Pesma nad pesmama* se postojano i apsurdno pripisuje Solomou (Šlomou) i niko ne zna, ili ne želi da zna, zašto je ta ljubavna priča uvršćena u *Svetu Bibliju*. Potrudio sam se da iznesem pravu prirodu tih

tekstova u javnost, a ovo je treći tom u toj seriji, koji treba da kompletira prvu elementarnu studiju kabale prema mom tumačenju.

Na početku ove studije treba reći da je kabala nauka i da je *Sefer jecira* precizna i tačna rasprava o strukturi kosmične energije, napisana otkrivenom šifrom. To ne treba da nas iznenađuje; danas se cela fizika ispisuje brojevanim šiframa. Kada bi šifra koja se odnosi na slova E, M, S bila nepoznata, onda Ajnštajnova jednačina, $E = mc^2$, ne bi mogla da se razume. Misterija kabale proističe iz činjenice da kabalisti ne znaju šta je njihov jezik, i iz njihovog neznanja analognog načina mišljenja koji karakteriše taj jezik, i nužnost povezivanja ovog teksta s modernim naučnim istraživanjem, umesto s arhaičnim stupnjevima neke nauke. Po tome su oni slični ljudima koji sebe nazivaju velikim fizičarima zbog toga što provode vreme u izučavanju Arhimeda ili pak matematičarima zbog toga što znaju Euklida napamet. Ta vrsta učenosti je samo intelektualna diverzija, koja uopšte ne doprinosi našem rastrzanom svetu, ili našoj sadašnjoj svesti koja je izgubila nekadašnje mitološke iluzije i sada se nalazi u procesu premošćavanja religije i nauke.

Upravo se taj most nudi onima koji žele ozbiljno da izučavaju kabalnu. *Sefer jecira*, uz dva gorepomenuta kabalistička teksta - *Postanje* i *Pesmu nad pesmama* (iako su arhaični po formi i moderna nauka ih je prevazišla u posmatranju pojava) - pripada krugu kada se direktno i intuitivno uvidalo znanje o kosmičkim silama koje utiču na ljudsku svest. Istorijska evolucija je razvila tzv. „objektivne“ moći mišljenja u mozgu. Krajnje je vreme da te moći probiju neke od barijera koje su podignute da bi se sprečio prodor kosmičke energije u psihu.

Naša sposobnost naučnog posmatranja, pomoću usavršenih instrumenata, prodire u galaksije atoma i beskrajno male genetske elemente, i bori se s misterijom nad misterijama, fenomenom svesti, za koju priznaje da je uopšte ne razume. Psihologija, zatvorena

u svoj analitički svet, sa vlastitim rečnikom, nije u stanju da se oslobodi svog praznoslovlja.

Prilikom izučavanja kabale, a pogotovu *Sefer jecira*, moramo biti spremni da mislimo na nov način, potpuno različit od uobičajenog, jer je njegov jezik analogičan i obuhvatan: svako slovo mora da se razume unutar polja koje okružuje određeni aspekt energije na svim njenim kosmičkim i ljudskim nivoima, kao i u simboličkom smislu. Na primer, pročit ćemo da slovo bet „formira“ prvi dan, Šabataja, Saturna u zodijaku i desno oko. Takve tvrdnje i mnoge druge oduvek ismejavaju predstavnici „prosvetljenog judaizma“, pristalice „racionalne teologije“. To su ljudi koji slove za autoritete. Oni svrstavaju *Jeciru* u misticizam, a kada slučajno navedu neki odeljak čine to s prezirom.

Tačno je da anonimni autori ovog čudnog teksta nisu ništa učinili da bi pomogli čitaocu da ga shvati. U stvari, oni su ga napisali da bi osvežili pamćenje onih koji znaju i da bi zaveli one koji ne znaju. Oni koji znaju, u punom smislu te reči, mogu da „čitaju“ ne samo slova u brojčanim šiframa, ne samo ontološno značenje brojeva, već i permutacije koje su anonimni autori „igrali“, da tako kažemo, kako bi zbunili one koji nisu bili sposobni da ih formulišu u pravom smislu.

Takođe je tačno da mi još uvek nismo sposobni da potvrdimo da li neki deo tela odgovara nekoj planeti ili da li neka sefira odgovara nekom omeru u svemiru (zahvaljujući ogromnom neznanju današnje nauke o čovekovom mestu u kosmosu). Međutim, čovek ne može da ne zadrhti, gotovo od užasa, kada pročita da slovo tet formira hebrejski mesec av. Tet je broj 9. To je simbol ćelije, a av je rođenje novog ciklusa koji sledi uništenje starog. A činjenica je da su se sve velike nesreće Jevreja, uključujući konačno razrušenje hrama toliko uporno dešavale devetog av, da je taj dan postao dan tugovanja u državi Izrael. Jevreji oplakuju razaranja a, što je prirodno, ne pozdravljaju nova rađanja od kojih poznaju samo stalan, mučan bol. Tet, formiranje av, kako potvrđuje *Sefer jecira*, dovoljan je da se upitamo, u nekoj vrsti zbunjenosti, da li je cela istorija Jevreja projekcija kabale na svetsku scenu, kako su to razumeli anonimni posvećenici!

Da bismo stekli ovo znanje za sebe moramo, ponovimo, da naučimo da čitamo i doznamo šta svako slovo i brojka znače. Moramo bar da doznamo kako da dešifrujemo izvesne kombinacije koje su, u tri teksta koja nas zanimaju, postale tradicionalno i idomatski sasvim različite od pravog značenja.

Ne iznenađuje što su se autori tih tekstova sakrili iza svoje anonimnosti i što su ono što su imali da kažu sakrili u igri reči koja sadrži njihov tajni ključ. Njihovo znanje se suprotstavljalo tradicionalnoj religiji, koja je, čak i dan-danas, samo mitološka projekcija stvorena uticajem istina koje su pogrešno shvaćene, a ne izražavanjem samih tih istina.

Više ne iznenađuje što je *Sefer jecira* podstakla najfantastičnija tumačenja, od kojih moramo potpuno da se oslobodimo ako želimo neposredno da shvatimo taj tekst. Da bismo započeli takav način mišljenja, moramo da razumemo njene postulate, da prodremo u njen način rasuđivanja i izražavanja, i da spoznamo njene sastavne elemente. Za to je neophodno da očistimo kabalu od obilja kabalista koji su, tokom vekova, nastojali da izraze svoje stavove usredsređene na verske mitove.

Većina kabalista su Jevreji, opčinjeni *Torom*, i oni su uvek tvrdili da se ne može biti kabalista bez praktikovanja Mojsijevog zakona. Na taj način mojsijevstvo je i prisvajalo i odbijalo kabalu i načinilo je neprepoznatljivom.

Ali kabala nije derivat, nadstruktura ili jeres mojsijevstva. Tačno je ono suprotno: Mojsije je bio upućen da iznese to veoma staro znanje koje prethodi judaizmu (a nepobitno je da su upravo ljudi koji su ga primili postali njegov zaštitni omotač).

Sefer jecira ne ostavlja nikakvu sumnju u vezi sa svojim prvenstvom i kabalističkim metodom: ona se nikada ne poziva na Mojsija, njegove zakone ili istorijski jevrejsni narod. Ona je izvan toka vremena. Jedini njen kontakt s istorijom - u jeziku koji nema ništa anegdotsko - jeste legendarni Avraham.

Ona govori onima koji znaju njenu šifru sledećim rečima koje zaključuju knjigu (VI,4): Šečefa Avraham, naš otac, neka počiva u miru, (kada je počeo da emituje fluid da učestvuje u vitalnom toku) pogledao je, video, istražio, izrazio, rasporedio, podizao, kombinovao, ustrojjavao, podigao ruku, a Adon Hakol, blagosloveno mu ime, ispunio ga je do vrha, otkrio mu se, primio ga na grudi, poljubio mu glavu, nazvao ga prijateljem sklopio savez s njim i njegovim potomcima, koji je potvrdio slovom he (Avram postao Avraham) i predočio mu pravdu (dao mu tačno značenje). I zaključio je s njim savez između deset nožnih prsiju a to je savez obrezivanja, i između deset prstiju na rukama, a to je savez jezika, i pripojio njegovom jeziku dvadeset i dva otiot (slova) i otkriven jasodan (njihov temelj) i natopio ih vodom, opržio vatrom, protresao vetrom, potšio po sedam i usmerio pomoću dvanaest sazvežđa.

Okvir knjige

Sefer jecira je sastavljena od oko 250 stihova podeljenih u šest poglavlja. Prvo ima 14 strofa, drugo 6, treće 8, četvrto 12, peto 4, a šesto takođe 4.

Prvih osam strofa prvog poglavlja govore uopšteno o sefirotima (transformatorima energije). Sledeće strofe, sve do kraja poglavlja, govore o konceptu „transformatora“ beskrajne energije na svim ravnima postojanja.

Drugo poglavlje opisuje u šest strofa funkciju dvadeset i dva slova poznatih kao otiot. Peta strofa

ističe da se stanja žive energije, određene alefom i betom, sadrže u svemu što postoji i da sadrže sve što postoji.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט
Aleph	Bet Vayt	Gimel	Dalet	Hay	Vav or Waw	Zayn	Hhays	Tayt
1	2	3	4	5	6	7	8	9
י	כ	ל	מ	נ	ס	ע	פ	צ
Yod	Kaf Kkaf	Lamed	Mem	Noun	Sammekh	Ayn	Pay Phay	Tsade
10	20	30	40	50	60	70	80	90
ק	ר	ש	ת	ך	ם	ן	ף	ץ
Qof	Raysh	Shen Shen	Tav	Final Khaf	Final Mem	Final Noun	Final Phay	Final Tsade
100	200	300	400	500	600	700	800	900

Treće poglavlje utvrđuje osnovu slova. Ono opisuje prirodu tri slova, alef-mem-šin, zvanih „majke“.

Četvrto poglavlje govori o sedam dvojnih slova. To su: bet, gimel, dalet, kaf, pe, rejš i tav. (Njihova dvojnost nastaje usled toga da li imaju dodatnu tačku ili ne, i tada se uglavnom različito izgovaraju). Ovih sedam dvojnih slova „zacrtaavaju“ 7 udova, 7 „dana“ u godini, 7 planeta, kao i 7 otvora na licu.

Peto poglavlje govori o preostalim 12 slova koji upotpunjuju azbuku. Oni se povezuju sa različitim funkcijama ljudskog tela kao i sa 12 rubova kosmične kocke koji se „otvaraju i idu prema večnosti i predstavljaju ruke sveta“, i sa 12 znakova zodijaka. Na kraju, šesto poglavlje je o „trojici očeva“ i povezuje ih s vatrom, vodom i vazduhom. Ono se ponovo poziva na 7 dvojnih i 12 običnih slova, i završava se strofom o Avrahamu, koju smo gore naveli.

Korisno je i zanimljivo pogledati šta su razni autori rekli o *Sefer jeciri*. Prema Enelu, *Sefer jecira* je „nadjudsko delo“, jer „u svojim alegorijama, brojevima i podudarnostima sadrži sve kosmološke nauke i njihov odraz u čoveku, prototipu svemira“.

Kada piše da je *Sefer jecira* o „stvaranju sveta“, Enel pravi ozbiljnu grešku: ovo delo se bavi „uobličavanjem“, ili strukturisanjem, energije i ne pominje stvaranje sveta.

Osim toga, doista je teško videti kako Enel može da tvrdi da je kabala „filozofski sistem na kojem se zasnivaju sve nauke i čije zakone on formuliše. Izgleda mi tačnije da se kaže da bi kabala mogla (i da bi bez sumnje trebalo) da bude osnova objedinjujuće epistemologije koja nedostaje našoj fizičkoj nauci i naših pokušaja da stvorimo jednu ontologiju. Koncept jedinstva, koji je bio originalni izvor primitivnog znanja, izgubio se tokom blagotvornog procesa evolucije. Tačno je da bismo mogli, odvajajući se od nekih arhaičnih mentalnih navika, ponovo da pronademo to jedinstvo u kabali, u *Postanju* i *Sefer jeciri*. Ali Enel, koji se sasvim približio ispravnom opažanju šifrovanog pisma, ponovo nas davi sumnjivom teologijom,

proisteklom iz činjenice da, umesto da dešifruje jednačinu Elohim, on je prevodi kao Bog, „misleći“ da je Bog, i tako ostaje u mitu o „božanskom individualnom duhu otelovljenom u materiji“.

Prema Anriju Seruji: „Jezik *Sefer jecire* je veoma nejasan. Njeni stavovi su aforistični“. Međutim, on priznaje njen značaj: „Ovo fundamentalno delo je prouzrokovalo nastanak brojnih komentara o jevrejskoj književnosti, od kojih su neki veoma pronicljivi... ideje koje potiču iz ovog učenja imaju mnogo značaja za metafiziku... njeni izrazi su i suviše detaljni, u namerenom i radikalnom uklanjanju antropomorfizma. Izgleda da ono nema sličnosti sa pitagorejskim idejama... Izgleda da njegovo nadahnuće potiče direktno iz *Biblije* (naročito iz *Postanja* i *Knjige o Jovu*) a ne iz grčke filozofije.“ „*Sefer jecira* nije... jednostavan simbolizam sačinjen od deset brojeva i dvadeset i dva slova azbuke... Nije to ni jednostavna homilija: to je filozofski sistem. Ma koliko njena kosmogonija bila analogna Klementovoj i gnostičkoj, njen gnosticizam nije štetniji od njihovog, jer ne izlaže nikakvu religijsku ili filozofsku dogmu, a štiti se od svih ekstravagantnosti gnostika.“

Seruja dobro uočava „nevini karakter ove gnose, njeno radikalno i namerno odbijanje antropomorfizma i izdvajanje od religijskog učenja.“

U svojoj izvršnoj knjižici *Rabi Šimon bar Johaj i kabala* Gi Kasaril daje jezgrovito i tačno izlaganje *kabale*, objašnjavajući čitaocu ako ne njeno znanje, onda svakako njen cilj: „posredstvom *Sefer jecire* kabala slovima izučava drevno učenje o postanju sveta, kao i koncept hijerarhije sefira“. Dalje, Kasaril daje delimičan prevod *Sefer jecire*, različit od onog na koji se mi oslanjamo. Tako on, u stihovima koje smo naveli, prevodi *Adon Hakol* kao „Gospodar svih“. (Ne treba ga kriviti za to s obzirom na sadašnje degradirano stanje našeg jezika.) Njegova verzija se ovako završava: „i reče mu: 'Pre nego što te sazdah u utrobi znao sam te' (Jer. 1:5). To ubacivanje uopšte ne iznenađuje. S obzirom da nikada nije bila kanonsko delo, *Sefer jecira* je doživela toliko različitih verzija da nijedna ne može da tvrdi da je originalna. Kasaril je ipak dao *Jeciri* njeno pravo značenje: sazdanje.“

Različite verzije *Sefer jecire* ne predstavljaju stvarnu smetnju. S. Karp to objašnjava u svojoj knjizi *Studija o poreklu i prirodi Zohar*: „Oduvek su postojali raznoliki tekstovi *Sefer jecire*. Onaj koji je Saadja preveo i komentarisao uopšte se ne podudara s tekstom Šabataja Donole, koji se, sa svoje strane, veoma razlikuje od teksta Jehude bar Barzilaja. S obzirom na te razlike, mi prihvatamo najrasprostranjeniju verziju u jevrejskoj tradiciji, iako to verovatno nije originalna verzija. Za nas je to pre filozofska nego filološka studija, pa je, u vezi s tim, verzija koju smo odabrali veoma zanimljiva. Za upoređivanje svih varijanti bila bi potrebna cela knjiga. To nije naš cilj...“ Nije ni naš. Mi smo pogledali

dve-tri verzije i odabrali onu koja je, kako izgleda, najpoznatija. Ali sam izbor je od malog značaja. Zar tekst ne poziva kabalistu da „razume, meditira, istražuje, eksperimentiše, razgovara sa Stvoriteljom" i da „vрати onoga ko uobličava forme na njegovo pravo mesto? "

Kabalista je neko ko, bez predrasuda, slobodno „igra igru" alfabeta bez posrednika: „On govori tvorcu sefira." Drugim rečima pridružuje se jedinstvenom stvaralačkom kretanju. Ali moramo da shvatimo da se veza nalazi tamo gde je naše „ime", na „pravom mestu" naše strukture. Na kabalisti je da otkrije svoje „ime", da dozna svoju „sferu". On je psiholog ili umetnik, filozof ili sociolog. Ukratko, pristup „igri", započinje onda kada kabalista postane svestan svoje individualnosti. U isto vreme on mora da prestane da ponavlja religijska ili druga učenja. „Igra" će mu se otkriti u načinu na koji postupa s njenim elementima: to je kretanje, vibracija različitih živih formi koje „dolaze i odlaze" (*Sefer jecira*, 1,8), a kabalista može da postane primalac i prenosilac toga kosmičkog kretanja. Tada kabala, u svojoj složenosti, postaje razumljiva. Vidimo zašto je kabala postala sinonim za nerazumljivost. Njen izvor je zamrljan svim onim što mu je strano - mojsijevstvom, hrišćanstvom ili sholasticizmom. Nepristrasni ljudi verovatno nisu želeli, ili nisu umeli, da je otkriju.

Elementi „igre", sada to znamo, jesu slova i brojke. U vezi s tim, S. Karp kaže: „Nema jasnih tragova pitagorejstva u *Sefer jeciri*. Pitagorejstvo uzima sam broj kao materijal i formu sveta. Ali u *Sefer jeciri* broj po sebi nije ništa, on nije ni materijal ni forma broja, ne određuje kvalitet broja, već određuje same sefire i slova; a sefire i slova su suština stvari."

Ovo izgleda kao tačno ali nepotpuno objašnjenje. Tačno je da brojevi definišu značenje slova i sefira, ali svaki broj ima ime i ta imena imaju svoja značenja. Karpova analiza se završava konfuznim iskazom: „*Sefer jecira* ne sadrži nimalo panteizma; sefire su 'vezane jedna za drugu', ali su u potpunosti odsečene od Boga."

Poslednja tvrdnja protivreči samoj osnovi kabale koja smatra da svemir i njegov život predstavljaju endogeničnu pojavu. Uvođenje monoteizma, kao zamene za nepronadeni panteizam, jednako je odvajanju života od živih bića. Ne zna se mnogo o tom „Bogu", ovde pomenutom, koji je „u potpunosti odsečen" od sefira, koje su u stvari životna stanja.

U delu *Ogledalo magije* Kurt Zeligman, navodeći reči Jehude Halevija o *Sefer jeciri*, piše: „Ova knjiga nas uči da postoji samo jedan Bog, pokazujući da se usred raznolikosti i mnoštva nalaze harmonija i povezanost koji potiču od jednog uskladitelja. *Sefer jecira* otkriva formiranje svemira, koji je stvorio i održava Jedan, i svega što iz njega ističe."

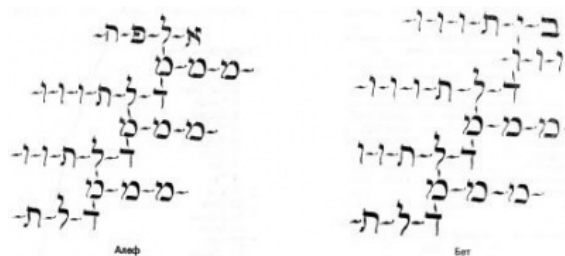
To je tačno ali pod uslovom da se izostavi reč Bog, koja „mistifikuje" Ime, a ne objašnjava ga, te ga neu-

mitno transformiše u osobu. Kada je o kabali reč, čovek može da napiše jednačine En-sof, Jah, JHVH, i mnoge druge još složenije, a da uopšte o njima ne razmišlja, kao što se u matematici automatski piše znak za beskonačno.

Sada treba pomenuti dela profesora G. G. Šolema *Glavni tokovi jevrejskog misticizma* i *Kabala i njena simbolika*. Predstavljajući „prosvetljeni judaizam devetnaestog i dvadesetog veka", i pristajući uz „racionalnu teologiju", Šolem je dospao do preterivanja koja nastaju u takvom rasuđivanju i svrstao sve pod lažnu kategoriju „misticizma".

Fransis Voren u predgovoru dela *Teodiseja kabale* započinje istraživanje tog načina izražavanja i mišljenja na najobjektivniji mogući način: „Stari narodi su se izražavali konkretnim terminima; njihovo znanje je bilo intuitivnije od našeg i automatski su imali tendenciju prema sintezi, prirodnom kraju mišljenja... stoga je neophodno da otkrijemo ekvivalentno apstraktni koncept u konkretnim terminima i u slikama koje se podudaraju sa slikama iz starih učenja. Pokušaj da se pronade paralela ne znači da su stari narodi želeli da prikriju njen apstraktni koncept ispod konkretnog simbola. Time ne nastojimo da otkrijemo kako su stari narodi mislili o metafizici koju su opisivali; to je potraga za apstraktnom idejom, saglasnom našim mentalnim stavovima, koji odgovaraju stvarima koje naznačuju.

Kabalisti i alhemičari su često prikrivali svoje misli u strahu da ne budu uhapšeni i osuđeni kao jeretici, ali to ne utiče na elemente problema. Bez obzira da li je neko kabalista, student ili istoričar, neophodno je razumeti s kojom istinom treba da se poveže naš potpuno drugačiji način mišljenja.

Nema sumnje da je jedna od stvari koje su najviše uticale na gubitak značenja *Sefer jecire* upravo legenda o Golemu, živom robotu u jevrejsko-poljskom i mađarskom folkloru, koga su navodno stvarali manjeviše jeretični rabini uz pomoć tajnog ključa u toj knjizi. Šolem tome pridaje veliki značaj: „Stvaranje Golema", piše on, „bilo je, da tako kažemo, posebno uzvišeno iskustvo koje je mistik osećao kada bi utonuo u misteriju alfabetskih kombinacija opisanih u *Knjizi stvaranja*." On bez sumnje misli na *Knjigu nastajanja*.

U *Zlatnom broju* Matila Gika piše: „Iz desetog veka potiče legenda o stvaranju homunkula pomoću 'geometrijske veličine' u *Sefer jeciri*, izražene slovima preuzetim iz 'šem hameforas' (božanska imena u

trouglu sefira). „Tehnika stvaranja 'homunkula' pomoću udisanja 'životnog daha' i upisivanja magične reči u glinenu lutku ušla je bez ikakvih izmena u hebrejsku kabalu preko *Sefer jecire* (Knjige stvaranja), i postala izvor legendi o stvaranju homunkula u srednjem veku, pogotovo celog ciklusa o Golemu u Pragu.“

Te anegdote nemaju nikakve veze s našom temom. Ono što je važno jeste da budemo svesni veoma starog znanja i uvidimo u kojoj meri ono poseduje svojstva opažanja koja nama nedostaju. Tako Frensis Voren piše: „Drevno znanje i moderno znanje se razlikuju gotovo kao geometrijski crteži i matematička analiza. Ono što jedno izražava linijama drugo definiše apstraktno... Samo ako čitamo tekstove i ako, više od svega, meditiramo o njima, možemo da stupimo u dodir s idejom u drevnom učenju. Do te asimilacije će doći samo ponovnim promišljanjem teksta, a ne praćenjem njegovog doslovnog značenja... Koncepti koji imaju manje-više isto usko poreklo kao sefire mogu se naći u svim ezoteričnim starim učenjima... Ako i ovo poreklo ima isti izvor, onda činjenica da je ovo učenje opšte prihvaćeno pokazuje da ono nudi rešenje problema Apsoluta koje najviše zadovoljava.“ Ovakvo rasuđivanje ne zadovoljava. Ali čak i takvo „rešenje“ (zbujujuća reč) treba da bude razumljivo i inteligentno.

Jezik

Pre nego što počnemo da čitamo *Sefer jeciru* dobro bi bilo da razmotrimo osnovne elemente koji tvore tekst: otiot.

Ova reč na hebrejskom (u jednini: ot) ne označava samo „slovo“ /alfabeta/ već i znak, otisak, simbol i čak čudo, otkrivajući svoje zaboravljeno etimološko poreklo. (Isto tako, mnoge reči ovog jezika su profane).

Nasuprot našim slovima koja su jednostavni elementi (A, V, V. itd.), otiot su nazivi koji se moraju napisati. Zvaničan hebrejski ima svoj način pisanja, ali kabalisti su prihvatili nekoliko drugih koji nisu saobrazni. Oni koje smo upoznali izgleda da se dobro podudaraju sa dvadeset i dve strukture energije označene pomoću dvadeset i dva znaka.

Ovaj autor, primoran da upotrebljava naš jezik kako bi sebe učinio razumljivim, ne može da ponudi čitaocu istinu o jedinstvenoj kosmičkoj energiji, već samo slike o toj istini. Naš jezik ima čulno poreklo. S njime razumevamo samo uz pomoć slika. Ali potrudimo se da ne zalutamo u iluzorna verovanja i snove natprirodnog.

Razmotrimo, pre svega, pojedinačne hebrejske slova-brojeve prema priloženoj tablici.

Prvih devet slova su arhetipovi brojeva od 1 do 9.

Alef, broj 1 je nezamisliv život-smrt, apstraktno načelo svega što jeste i svega što nije. On živi i bezvremeno, ali sve vreme je sadržano u njemu. On je nemi, nerazumljiv, ali sve mere i svesno razumevanje imaju svoje korenove u njemu.

Bet (ili vet), broj 2, je arhetip svih „prebivališta“, svih sadržitelja: fizička podrška bez koje nema ničega.

Gimel, broj 3, je organsko kretanje svakog beta, oživotvorenog alefom.

Dalet, broj 4, je fizičko postojanje, kao odgovor na život svega onoga što je, u prirodi, organski aktivno s gimelom. Kada je struktura neorganska, dalet je vlastiti otpor uništenju. On dela kao vrata koja mogu da se otvore ili zatvore.

He, broj 5, je arhetip univerzalnog života. Kada se pridoda daletu, dozvoljava mu da se igra igre postojanja, zajedno sa povremenim procesom životasmrtnosti.

Vav, broj 6, izražava agenta plodnosti, ono što začinje. On je direktna posledica spoja hea i daleta.

Zajin, broj 7, je zaključak svakog vitalnog oplodnje: taj broj otvara polje svake moguće mogućnosti.

Het, broj 8, je sfera čuvanja nerazlučene energije ili neizgrađene supstance. On izražava najmanje razvijen stupanj energije, nasuprot njenoj slobodi koja je upotpunjena u zajinu.

Tet, broj 9, kao simbol prvobitne ženske energije, crpi život iz heta i postepeno ga izgrađuje. To je arhetip ćelije.

Devet sledećih slova, od joda, broja 10, do cadija, broja 90, opisuju proces devet arhetipova u njihovom činjeničnom, uslovljenom postojanju: njihove manifestovane projekcije su uvek sadržatelji od 10. Devet sadržatelja od 100 izražavaju uzvišene arhetipove u njihovim kosmičkim stanjima.

Broj 1000 se piše uvećanim alefom (alef na hebrejskom u stvari znači „hiljada“), ali se retko koristi. On izražava najvišu moć, ogromnu kosmičku energiju, sveprožimajuću, bezvremenu, nezamislivu. To su, ukratko ocrtani, elementi „zaveta jezika“.

Izučavanje tih devet brojeva i njihovih sadržatelja od 10 i 100 stoga predstavlja izučavanje samih arhetipova u njihovim raznim aferama emanacije. Zainteresovanoj osobi biće zanimljivo da ih ispita, da tako kažemo, vertikalno: 1.10.100 - 2.20.200, itd.

Izbor kafa (20) za 500, mema (40) za 800 i nuna (50) za 700 u završnoj shemi znači da ti brojevi stiču odgovarajuće kosmičke vrednosti kada se rastvore u ljudskim bićima. Tako je Adam 1.4.40 kada je nezreo, a doseže 1.4.600 kada stigne do pune zrelosti.

Evo sada kratkog opšteg pregleda odnosa između arhetipova i njihovih sadržatelja:

Alef-jod-kof (1.10.100). Dok je alef (1) otkucaj ili puls, život-smrt-život-smrt, jod (10) je njegova projekcija u vremenski kontinuitet. Dakle, jod (na hebr. ruka) je suprotnost alefu, njegov partner koji igra protiv njega igru bez koje ničeg ne bi bilo. Ukratko, može se reći da alef živi a ne postoji, dok jod postoji a živi samo u alefu. Kof (100) je najteži simbol za razumevanje. On

uključuje alefa u svom načelu, ali deluje, svojom projekcijom protiv sebe, te je stoga kosmični besmrtn. Najbolje se vidi u Kainu, tom mitskom uništitelju iluzija.

Bet-kaf-rejš (2.20.200). Dok bet (2), arhetip svih prebivališta, ima korenove u kosmičkom otporu životu, kaf (20) - na hebr. dlan - je spreman da primi sve što dođe, a rejš (200), kosmičko prebivalište celokupnog postojanja, ima korenove u silovitom organsnom kretanju svemira.

Gimel-lamed-šin (3.30.300). Ova tri slova-brojeva izražavaju kretanje u progresivnom uvećavanju, od nekontrolisanog funkcionalnog delanja gimela (3), preko kontrolisanog povezujućeg agenta lameda (30), sve do univerzalnog šina (300), koji se smatra „duhom“ ili „dahom“ Boga, u stvari, organskim procesom kosmičnog života.

Dalet-mem-tav (4.40.400). Fizička otpornost struktura, dalet (4), nalazi snabdevača u majčinskim vodama, mem (40), u kojima nastaje sav život. Tav (400) je uzvišenost celog kosmičkog postojanja u potpunom odupiranju životu-smrti. Koren dalet-mem (dam) je „krv“ na hebrejskom, a koren mem-tav (met) je „smrt. Njih dvoje zajedno izražavaju potpuni ciklus postojanja.

He-nun-kaf završno (5.50.500). Univerzalan život, he (5), se kondenzuje u postojanjima kao nun (50), i kosmički se uzdiže kao kaf (500) na kraju.

Vav-sameh-mem završno (6.60.600). Vav (6) je muški agent plodnosti, sameh (60) je ženski. Mem kada se nalazi na kraju (600) je kosmičko ostvarenje plodnosti, i u inteligentnom ili nematerijalnom delu čoveka i u samom telu. Na hebrejskom vav gramatički odražava svoj karakter kao kopulativan ili sastavni agent.

Zajin-ajin-nun završno (7.70.700). Zajin (7) kao otvaranje prema svim mogućim mogućnostima ima svoj izvor i viziju u ajinu (70), koji je reč za „oko“ na hebrejskom. On je uzvišen u nunu (700): taj broj izražava načelo kojem se teži u međugri energija širom svemira: načelu neodređenosti u kojem se sam život stavlja na kocku. Tu ponovo nalazimo Kaina.

Het-pe-pe završno (8.80.800). U svakoj sferi emanacije, od najgušće do najrazređenije, ti brojevi označavaju prvobitnu supstancu, neizmernu zalihu nerazlučene, nestrukturisane energije.

Tet-cadi-cadi završno (9.90.900). Ti ideogrami izražavaju napredovanje koje se uspinje od najjednostavnije i najprimitivnije ćelije (ili ženske strukturalne energije) do transfigurisanih simbola ženstvenosti, društvenih i mitskih.

Nabrajanje otiota

1	Alef
2	Bet (vet)
3	Gimel
4	Dalet
5	He
6	Vav
7	Zajin
8	Het
9	Tet
10	Jod
20	Kaf
30	Lamed
40	Mem
50	Nun
60	Sameh
70	Ajin
80	Pe
90	Cadi
100	Kof
200	Rejš
300	Šin
400	Tav
	Alef-lamed-fe (1.30.80)
	Bet-jod-tav (2.18.400)
	Gimel-mem-lamed (3.40.30)
	Dalet-lamed-tav (4.30.400)
	He (5)
	Vav-vav (6.6)
	Zajin-jod-nun (7.10.50)
	Het-jod-tav (8.10.400)
	Tet-jod-tav (9.10.400)
	Jod-vav-dalet (10.6.4)
	Kaf-fe (20.80)
	Lamed-mem-dalet (30.40.4)
	Mem-mem (40.40)
	Nun-vav-nun (50.6.50)
	Sameh-mem-kaf (60.40.20)
	Ajin-jod-nun (70.10.50)
	Fe-he (80.5)
	Cadi-dalet-jod (90.4.10)
	Kof-vav-fe (100.6.80)
	Rejš-jod-šin (200.10.300)
	Šin-jod-nun (300.10.50)
	Tav-vav (400.6)

Neki autori pišu he, he-alef, a drugi he-jod. Smatram da život (he) ne sme ni na koji način da bude ograničen. Mojsijevo otkrivenje, ehiaj-ašer-ehiaj (alef-he, jod, he), znači „alef živi, jod živi“. Te jednačine sadrže sva otkrivenja.

Prilikom izučavanja otiota moramo naučiti kako da ih potpuno otvorimo da bismo dobili slike njihove anatomije. Evo slika alefa i beta:

Korisno je da se napravi komparativno izučavanje procesa koji su naznačeni u anatomskim slikama celih

otiot. Takođe je korisno da se vidi koji ot ulazi u koji aut a koji ne, i koliko puta se svaki pojavljuje u svih dvadeset i dva slova, i zašto. Šta znači to da se bet, dalet, het, tet završavaju u tavu? Da li postoji neka posebna veza između njih? Zašto fe ide jedino sa he? Zašto (i to je značajno) rejš uvodi šin (mitski dah Elohima)? Ima mnogo drugih pitanja čiji odgovori pokazuju dubinu kabalistične misli uz izuzetnu jasnost, kao što je razlika između sin i šin. Oni su isti broj, ali njihove funkcije nisu iste.

Što više izučavamo otiot, sve više se uviđa da su oni kompletna kabala, i da nije preporučljivo da se čovek izgubi u čitanju dvetri hiljade drevnih tekstova u potrazi za znanjem koje su iskrivili koncepti koji nemaju nikakve veze sa šiframa otiota.

Takođe se uviđa da je kabalistička misao monolitna i da *Sefer jecira* predstavlja izraz najbliži njenom izvoru.

Zbog toga ova knjiga ostaje tajanstvena za ljude koji sebe nazivaju kabalistima, ali kojima nedostaje osnova otiota.

To je složeno izučavanje, koje se sastoji od teksta, simbola i jezika koji se odnose na nauku o strukturi energije, ali koji se nikada ne odvajaju od fundamentalnog postulata o Jedinstvu.

Značenje reči

Najveća teškoća za učenika kabalističke obnove proističe iz toga što ne smišlja dovoljno pitanja. Mi smo toliko naviknuti na pomisao da sto znači sto i da stolica znači stolica, da smo zaboravili da reči nisu predmeti. Reč kuća nema nikakve veze sa kućom, niti kuća s rečju maison na francuskom, ili s rečju casa na italijanskom.

Ali ako je alef - alef, a ne aret ili anek, ili ma koja druga kombinacija, to je zbog toga što lamed i fe, pridodati prvom neizrecivom simbolu, imaju ogromno značenje koje poseduju samo ti otioti, lamed i fe.

U toj monolitnoj misli značenje svakog ota u bilo kojoj jednačini je važno, jer svani fragment sadrži celinu. Znamo šta su hologrami - fotografije snimljene laserom. Kada se takav snimak razvije, svaki fragment sadrži celi lik. Jednostavnije rečeno, znamo da ako dete nekim malim detaljom podseća na oca, onda je to zbog toga što se sve što tvori jednu osobu sadrži u jednoj genetskoj ćeliji.

Isto je i sa otiotima - svetim jezinom civilizacijskog kruga - jer su njihove suštinske jednačine, date u tri velika kabalistička teksta koja sam pomenuo, u stvari misaone projekcije kosmičke energije, a ne samo reči uobličene jezičkom upotrebom. Pošto, pre svega, *Sefer jecira* govori o otiotima, započnimo čitanje knjige tako što ćemo naučiti da pročitamo tu reč.

U jednini ot (ant) se piše alef-vav-tav, što je jednačina koja je uobličena slično kao svetlost, or (aur): alef-vav-rejš. Videli smo da je or (aur) projekcija alefa,

beskrajnog, u rejšu, njegovom sadržatelju (u kojem alef postaje nesvestan svog života), i da su alef i rejš povezani kopulativnim znakom vav. Alef oploduje rejš.

Reč aut kazuje istu stvar, sa svim razlikama koje postoje između rejš i tav. Jer rejš (200) je ime kosmičke „kuće“, ali tav (400) je otpor sadržatelju alefa: otpor koji je neophodan da bi se sadržala ta energija, ali koji, štaviše, začinja energiju jednakog ali suprotnog karaktera.

Ovde dospevamo do jedne od suštinskih ideja kabale: živa energija alefa ne apsorbira se u projekciji svemira; ona se odbija i vraća alefu, tako da je univerzalni život u stvari dvostruki tok energije, a Jedan je dvostruk u svojoj emanaciji. Ukratko, tav je, istovremeno, otpor alefu, njegovo obitavalište, i, na kraju, prurušeni alef.

Kada JNVN želi da prenese besmrtnost na Kaina (Kain: kof-jod-nun) on ga označava jednim otom (*Postanje*, 4,15). Ako se čovek u čitanju zadovolji time da je on stavio „znak“ na njega, onda propušta da sazna pravo značenje. Takav je taj nesrećni način čitanja *Biblije*, jer on u stvari prenosi alef-vav-tav na njega: otuda dvostruki tok energije života. Drugim rečima on je odredio Kaina kao kreativnog genija čovečanstva, koji uvek trijumfuje kada se učine pokušaji da se ugasi.

U korenima hebrejskih reči otkriva se nesvesna uspomena i nesvesno znanje stvarnog značaja biblijskog teksta, s obzirom da je ot znak, dokaz, simbol i čak čudo u jednom.

Kada, idiomatski, ot označava slovo azbuke, njegov plural, što je neobično, je jod-vav-tav, umesto samo vav-tav, kao svi drugi plurali ženskog roda.

Uvođenje tog joda je izuzetno značajno, iako nije nikada shvaćeno. Međutim, ako se shvati, onda to znači da je čovek doista svestan samog srca *Sefer jecire*.

Slično tome kao što sam gore rekao, Mojsijevo otkrivenje, alef-he-jod-he, ukazuje da su alef i jod živi. Ukratko, otiot izražavaju sledeću jednačinu:

alef - vav - tav

jod - vav - tav

Odnosno, otiot su aktivni agenti koji oploduju tav pomoću alefa i joda.

Sada smo na izvoru svetog jezika, pošto smo zavirili u drugo poglavlje *Sefer jecire*, naročito u odeljak II,5 - gde piše da sve što je stvoreno i izrečeno potiče od Jednog. Tu se ponovo javlja ideja o reči kao tvorcu svih struktura.

Sefer jecira, ili „knjiga“ ili „sfera“ stvaranja, ograničava se na izučavanje struktura. Podrazumeva se da je to ograničenje nametnuto našim razumevanjem, da smo utopljeni u neprobojnu misteriju i da smo mi ta misterija. Ali dokazano je da dvadeset i dva „slova“ ipak treba da nas navedu da uđemo u ono vitalno kretanje koje spaja sve strukture, uključujući naše. (Za sada se nećemo baviti sefirama koje su „preinačioci“

alefove energije u jod). Dvadeset i dva otiot su radnici pomoću kojih funkcionišu. Stoga je njihovo opšte značenje uključeno u alef-vav-tav-jod-vav-tav, jer oni istovremeno učestvuju u delanju alefa i joda, odnosno, u u nestrukturisanom, vanvremenom životu-smrti, i u postojećem životu. Ta dva života deluju in coniunctio oppositorum na tav, kosmičku silu otpora. Tako zajedničko učešće otiota u alefu i jodu, koje podstiče metafiziku kabale, igra ulogu koja se u nekim teologijama pripisuje anđelima, posrednicima između „Boga" i ljudi.

Već u drugoj strofi *Sefer jecira* pominje 22 otiot. „Jasod" (jod-sameh-vav-dalet: 10.60.6.4) i jasod se gotovo uvek javljaju u paru sa otiot. Obično se prevodi kao „fundament", što ništa ne objašnjava a uvodi stav kojeg nema u tekstu. Te dve jednačine treba čitati onakve kakve jesu, bez posrednika: jednu kao množinu ženskog roda, drugu kao jedninu muškog roda. To nije jedini primer: nije li Elohim množina prihvaćena kao jednina? Na sličan način treba se odnositi i prema otiotima, jer oni formiraju celinu, čiji su sastavni delovi čvrsto povezani.

Jasod (jod-sameh-vav-dalet) određuje otiot i razjašnjava njihov ambivalentan karakter. Tu jod, postojanje, manifestuje sameh (60), žensku generativnu silu, V vav (6), mušku generativnu silu, i njihov otpor (ili temelj ili podstrukturu), dalet (4). To je zajednička odlika otiota i andeoskih četa. Jasod izražava nešto čvrsto, skup elemenata koji konstituišu celinu. Taj mnogostruki i jedinstveni porednik, otiot jasod, kada ulazi u svet alefa i joda više nalikuje na Jakovljeve lestvice nego anđeli koji bi po njima trebalo da se penju i silaze: kretanje gore-dole je stvaranje supstance lestvica. To je unutrašnji proces.

To unutrašnje kretanje je osnova (ili temelj) kabalističkog jezika i čini ga različitim od svih profila jezika. Njegov unutrašnji proces je stalno pre ispitivanje, stalno pregrupisanje fiksnih elemenata, pokretna potka pomoću koje kabalista može da razume na svoj način, ne samo koncepte, simbole, znakove i imena, ne samo da protumači njihove kombinacije prema svom sudu, već da se prepusti igri sila vitalnih za nove kombinacije, i da ih, tokom svojih kontemplacija, iskoristi da bi u sebi i u kosmičkoj igri života, smrti i postojanja otkrio dubine na koje do tada nije pomišljao. Ukratko, kabalista je stvaralac.

Otiot i sefirot

Sefer jecira je zbir znanja koje kabalista prihvata kao istinito. Enigme koje ona postavlja su usmerene na iskusnog kabalistu kao što školski udžbenik postavlja probleme učeniku koji zna taj predmet i za kojeg se pretpostavlja da je u stanju da ih razume. Ali, pošto je moja namera da široj publici predstavim uvod u ovo delo, moram prvo da izložim izvesne osnovne ideje, koje se u njemu ne pominju, ali na kojima se ono

zasniva.

Pre svega, moramo potpuno razumeti otiot jasod da bismo prepoznali njihov karakter, njihov duboki sklop, kako bi se otkrilo njihovo poreklo i veza sa Elohimom, i omogućilo nam da ih integrišemo u svoju svest.

Tekst nas podseća da su oni ugroženi drugom sefirom. Recimo provizorno da je prva sefira vrteška koja upravlja prvom transmutacijom beskrajno životonosnog života u energiju koja se projektuje u strukture; a da je druga sefira povratni šok, fideb, odgovor strukturisane energije. U simboličkom jeziku to je dah daha. Prevedeno na hebrejski, njeno ime, hohma, znači svest, znanje, inteligencija, mudrost. Pročitano prema šifri (he-kaf-mem-he: 8.20.40.5), ono izražava život koji proističe iz onoga što možemo nazvati nerazlučenom energijom, moćan u svom individualnom, telesnom postojanju. Reč koja najbolje opisuje drugu sefiru je „svest". Uviđamo da je svest strukturisana energija uobličena životodavnim životom u fizičkom obliku. A ta svest radi otiot jasod čija je funkcija „da idu protiv struje", odnosno, prema jedinstvu, jednim dinamičnim kretanjem. Doista, tokom našeg čitanja videćemo kako neki otiot „idu protiv" nižih sefira, sve do prve sefire, keter, koja „kruniše" sve stupnjeve konstrukcije.

U otiotima se već nalazi suštinsko kretanje te ujedinjavajuće ideje koja karakteriše kabal. Štaviše, to kretanje beskrajno do broja i od broja do beskrajno je primetno u svakoj komponenti pisanog teksta, u svakom odeljku koji izučavamo: svaki deo, svaka komponenta svetog jezika je upravo to kretanje, i shodno tome, otkriva celinu. Sve u svemu, ovaj tekst uvek ponavlja to kretanje (koje je život) u raznim razmerama.

S obzirom da su otiot množina ženskog roda, njihova supstanca ima ženski karakter. U hebrejskom jeziku muška množina im (jod-mem) i ženska ot (vav-tav) ponekad imaju transpozicije koje prividno zbunjuju. U stvari, ti završeci izražavaju dva različita stanja konstrukcije energije. Jod-mem, odnosno 10.40, ima čvrsto telo, dok je vav-tav, ženski rod, načinjen od muškog centrifugalnog vava (6), pridruženog kosmičkom tavu (400). Između vava i tava nema opštenja. Tav je kraj koji sadrži početak. Kao alef, on je apsolut. Simbol ženskog je razvoj u kontinuitetu. Strukturisan „muški" aspekt mora silovito da oplodi „ženski koji tada istovremeno postaje strukturisana i strukturalna energija.

Otiot - ženska množina - konstituiše jedinstvo muške jednine, jasod. To je endogeni, samooplođavajući organizam. Njegovo intezivno kretanje tamo-amo kroz deset sefira povezuje ih međusobno, i tako ih stavlja u pokret, na takav način da njihov kraj je bez kraja... one dotiču i otiču, naleću kao oluja i klanjaju se pred prestolom Elohimovim... Kraj im je pričvršćen za početak a početak za kraj... Ovaj prevod stihoza I, 6-7 daje čitaocu slobodan pogled na temu koju razrađuje

Sefer jecira. Zar nije neophodno da se neka građevina sagleda u celosti, da se razume njena funkcija i stekne ideja o materijalima od kojih je načinjena pre nego što počnu da se istražuju njeni detalji?

Sada govorimo samo o sefirama koje uobličavaju otioti. *Sefer jecira* ih istražuje jednu po jednu, hijerarhijski, u broječanom redosledu od 1 do 10, ali to ne znači da su one stvorene jedna za drugom, u smislu dubljeg ulaženja u materiju: one su zajednički večne u Elohimu, a znamo da je Elohim metod pomoću kojeg Jedan, Jedinstveni, „Al“ u svojoj alef-funkciji, projekcijom postaje jod (10). U Elohimu, sefire su stalno promenljivi metod konstrukcije, metod koji *Sefer jecira* analizuje.

Grafički znakovi koji određuju otiot, ti inicijali naziva koji konstituišu hebrejski alfabet, imaju, kao fonemi, karaktere koji su dovoljno uočljivi i koji nam omogućavaju da vidimo da li ih treba izgovoriti na usnama, u grlu, s dahom, itd. O tom somatskom aspektu slova se malo govori u *Sefer jeciri*, koja takođe ne objašnjava njihovu grafologiju (koju je navodno načinio Ezra). Tokom vekova ona je doživela preobražaj. Sadašnja grafologija nije nezanimljiva. Svi znakovi imaju jod na početku, kao ključ, s obzirom da se otiot uvek odnose na konstruisana stanja života-u-postojanju, a nikada na spekulacije o nestvarnom. Ta stanja se izražavaju u mentalnim predstavama, ali se isto tako pokazuju u znakovima koji ih odražavaju u svetu pojava. Izučavanje tih znakova je stoga povezano sa fiziognomijom.

Daćemo jedan karakterističan primer: grafički znak za alef. Zar njegov oblik, s dijagonalnom linijom koja simbolizuje tajanstveno poreklo života, ne izražava element koji, prema biologima, razbija simetriju kristalizacije i tako podstiče životodavno kretanje? Nije li desni deo iznad dijagonale, koji nalikuje na čekić, prisustvo sveta u njoj, a onaj donji, sleva, nalik na nogu, simbol budućnosti koja nastaje? Zar nije ceo znak nekako čudnovato živ, pokretni krst, koji istovremeno razdvaja i ponovo spaja dva sveta koja su doista jedan? Takva simbolična celina nije slučajna. Ona sabira značenje otiota. Kabalisti su uvek govorili da se u alefu sadrže sva ostala slova.

Dodajmo da se taj znak, nasuprot mišljenju nenih ljudi koji ga prevode kao A, ne izgovara. Praprtni znakovi za samoglasnike u postmasoretskim tekstovima određuju njegov izgovor kao A, E, I ili U, prema uobičajenim konvencijama jezika, ali koje kabalista nije obavezan da poštuje. Često se alef uopšte ne izgovara.

Druga tema za izučavanje je veza između naziva otiota i njegovih brojeva, i naziva brojeva. Na primer, alef je 1, ali se naziva ehad (alef-het-dalet: 1.8.4). Kao što se vidi iz značenja brojeva prema šifri, ehad postavlja fiksnu jednačinu. 1 stoji licem u lice sa arhetipskim, nerazlučenim 8, i s arhetipskom, postojećom

silom otpora 4. S druge strane, reč alef (1.30.8) uvodi organsko kretanje 30 u 8. Ukratko, ehad (naziv broja 1) je anatomski pregled, a alef (znak broja 1) je biološki pregled rečenog 1.

Odnosi između anatomije i biologije brojeva su ponekad preokrenuti. Na primer, znak broja 2, bet pokazuje se prerušen u statičnu, anatomsku sliku (2.10.400). Pa ipak, nazivi ovog broja (šnej, štej, šnajm ili štajm, prema tome da li su u muškom, ženskom rodu ili u „apsolutu“) otkrivaju svojim šin (300) kosmičko kretanje koje ih oživotvoruje.

Rezime i zaključak

Recimo još jednom da je o nepoznatom nemoguće govoriti našim uobičajenim jezikom (uključujući hebrejski), a da ga pritom proizvoljno ne menjamo u prepoznatljivije slike. To veštačko sredstvo se nalazi u osnovi svih „dokaza o postojanju Boga“. Naši jezici neumitno skrnave sve o čemu govore, jer se njihovo biće nalazi samo u merljivom, u slikama, procenama, poređenjima. Kada ne bi bili takvi (po svojoj prirodi), bili bi beskorisni za naš modus vivendi koji ne može da deluje ukoliko na raspolaganju nema tačan jezik. Znamo da propadanje tih instrumenata za sobom povlači društvene neredne. Teže je shvatiti da ti neredi takođe proističu iz uvođenja profanog jezika u religijske stvari. (Hebrejski, koji upotrebljava samo inicijale otiota kao alfabet - V za bet, itd. - je podjednako profan kao i drugi jezici).

Prikupljajući jasno definisane reči, okružujući, eksplicitno izražavajući izdvojeni predmet o kojem se govori, naši jezici se služe metodičnim isključivanjem: predmet se definiše i jasno pokazuje pomoću eliminacije svega što je za njega nebitno. To je očigledno iz činjenice da mišljenje koje zavisi od tih jezika uvek dela pomoću poređenja.

Jezik *Sefer jecire* je sve osim toga. On se bavi predmetima - vodom, vatrom, ljudskim telima, planetama, zodijakom - samo u okvirima njihovog položaja i uloge unutar beskrajno umnožene, hijerarhične sistematizacije jedinstvene energijske životne sile. Jednačine koje određuju te predmete takođe određuju, na svim ravnima, sve strukture koje postoje, ili bi mogle da postoje, u bezbrojnim znanim ili neznanim, promenama tog hijerarhičnog sistema, od najčvršće do najrazređenije, od najmanjeg do najvišeg stanja svesti. To je sveobuhvatan jezik za koji u našim jezicima ne postoji ekvivalent. On predlaže duboko religijski način mišljenja, utoliko što kabalisti nudi mogućnost da na svim postojećim nivoima pronade tajnu vezu koja sve povezuje ontološki sa tajanstvenom jednačinom nedokučivog.

S obzirom da je sve o čemu ovaj jezik govori stanje energije, a pošto je energija kretanje, ništa nije „stvar“ koja se nudi duhu. Naprotiv, duh mora da je sledi kroz

metamorfoze njenih grupisanja. Ali šta se događa s tim jezikom kada sami njegovi elementi predstavljaju različito strukturisana stanja tog kretanja?

Umesto da se sastoji od slova koja nemaju nikakvo svoje značenje (kao što su slova u našim azbukama), jezik kabale se potpuno izražava u celokupnim otiotima, jer su otiot projekcije vitalnog kretanja koje je i unutar i izvan čoveka koji je tema *Postanja* i *Sefer jecire*.

Stoga ovaj sveti jezik nije običan instrument koji je u stanju da ukaže na nešto, ali nije u stanju da prenese njegovo značenje. (Reči „muzika“ i „boja“ i, pogotovu, „Bog“ i „večnost“ ne čine da se muzika čuje, boje vide, itd.). Ovaj jezik je pokretna projekcija onoga čime se bavi. On može da se uporedi sa savršenim dokumentarnim filmom koji nam pokazuje jedan nepoznat svet „kao da smo tamo“, ali u njemu ima još više od toga: mi jesmo tamo. Nema onoga „kao da“. Mi se nalazimo u toj projekciji, mi jesmo ta projekcija; taj dokumentarac je naša vlastita situacija, naša uloga, ono što jesmo i što bismo mogli biti u hijerarhiji struktura. Ali postoji još jedan korak u avanturi koju nam taj jezik nudi, mogućnost uticanja, stvaranja novih kombinacija s otiotima. Kabalista koji je utonuo u kontemplaciju otiota i koji, u projektovanju njihovog kretanja u sebe, postaje i to kretanje i tvorac novih sfera, neumitno gubi svoju hladnokrvnost ukoliko njegov duh nije potpuno oslobođen religijskih mitova (jer tada oseća da je prorok) ili svakolike volje za moć (jer tada zamišlja da je mag). Ako je čovek zainteresovan za ta pitanja, važno je da „igra igru“ a da ne odustaje od svojih kritičkih sposobnosti, jer na kraju krajeva (ili uprkos svemu) kabala je stvar zdravog razuma.

Preveo sa engleskog *David Albahari*
Gradac 80-81, 1988.

Carlo Giuseppe Suarès (1892–1976) bio je francuski pisac i slikar, autor Kabale. Rođen je 1892. u Egiptu u staroj sefardskoj porodici. 1945. Suarès je počeo da piše svoja najznačajnija dela: Critique de la Raison Impure, La Kabale des Kabales, De Quelques Apprentis-Sorciers, and the Trilogiju o kabala: The Cipher of Genesis, Pesmu nad pesmama i Sefer jetzira (Shambhala Publication Inc.). Kao pisac i filozof Karlo Suarès proveo je četrdeset godina izučavajući kabalu.

Alen Deršovic

Odbrana Izraela

(6)

Ovu knjigu s poštovanjem posvećujem čoveku koji mi je bio dragi prijatelj skoro četrdeset godina, profesoru Aharonu Baraku, predsedniku Vrhovnog suda Izraela, čije su sudske odluke ojačale odbranu Izraela i osnažile vladavinu prava bolje nego što bi ijedna knjiga ikada mogla. A.D.

Da li je Izrael učinio ozbiljne napore u pravcu mira?

OPTUŽBA

Tokom poslednjih godina Izrael nije učinio nijedan ozbiljan napor u pravcu mira sa Palestincima.

TUŽITELJI

„Sada je već sasvim jasno da, pošto je zapadno javno mnjenje tako loše obavešteno, izraelski zvaničnici mogu da govore šta god hoće, uključujući i presne laži. Prošle nedelje je javna debata na televiziji između palestinskog ministra Nabil Šaat-a i predsedavajućeg Kneseta Avrahama Burga potvrdila ovu žalosnu činjenicu... Burg je sedeo i hladno proizvodio jednu laž za drugom – da je kao demokrata i zaljubljenik u mir zabrinut što među Palestincima nema onih koji vole mir; da Izrael puno snage ulaže da ostane miran dok palestinski teroristi (koje Palestinske vlasti ohrabruju) prete ništa manje nego brutalnim ubistvom njegove čerke; da je Izrael oduvek želeo mir;... i tako dalje i tako dalje. Sve to da bi se došlo do zaključka, u stilu klasične propagande (dovoljno često ponovljena laž postaje istina), da je Izrael žrtva Palestinaca, da želi mir, i da čeka da Palestinci dostignu tu mirnoću i obuzdavanje.“ (Edvard Said)

„Sve dok SAD i Izrael budu odbijali politički sporazum, bivaće sve gore.“ (Noam Čomski)

STVARNO STANJE STVARI

Izrael je Palestincima ponudio sve razumne mogućnosti za sklapanje mira, ali su Palestinci odbili svaku od tih mogućnosti, poslednji put u Kemp Dejvidu i Tabi 2000-2001.

DOKAZ

Izrael je uspevao da postigne izvestan (zastajkujući) napredak u pregovorima o miru sa Palestincima, počevši od prvih godine 1990-ih. Čak i pre toga je jedan broj ličnosti iz Fataha zagovarao 'dvo-državno' rešenje, ali su ti ljudi ubijeni – doživeli su ono što je Džordž Bernard Šo jednom nazvao „krajnji oblik

cenzure“ – od strane drugih Palestinaca. Od svog osnivanja 1964. (pa i pre toga), PLO (i njegovi prethodnici) su odbijali rešenje sa dve države, a u korist terorizma, uništenja Izraela i izbacivanja jevrejskog stanovništva.

S druge strane, palestinski terorizam je bio sasvim uspešan kod stavljanja palestinskih zahteva pred oči svetske pažnje. Mada je palestinski zahtev za uništenje Izraela i izbacivanje njegovog jevrejskog stanovništva – kao što je jasno rečeno u njihovoj Povelji – neuporedivo manje utemeljen od potreba drugih naroda koji nemaju državu i koji su okupirani, kao što su Tibetanci, Kurdi i Baski, orijentacija PLO-a na globalni terorizam je pogurala palestinske zahteve ispred hitnijih potreba drugih.

Između 1968. i 1990, palestinski teroristi su poubijali hiljade nedužnih civila, uključujući putnike po svetu, Jevreje tokom molitve u sinagogama širom Evrope, učesnike olimpijada, decu u zabavištima, diplomate i hrišćanske hodočasnike. Postavljali su bombe u avione, po pijacama punih ljudima, bacali bombe na decu, slali pisma-bombe raznim poslovnim ljudima, oveli putnički brod i bacili putnika u invalidskim kolicima u more. Mada sva ta dela predstavljaju ratni zločin i prekršaj međunarodnog prava, međunarodna zajednica – a naročito Ujedinjene nacije – stalno su iznova nagrađivali palestinski terorizam dodeljujući PLO-u neuporedivo veće međunarodno priznanje nego što imaju druge grupe koje nemaju državu i koje ne primenjuju globalni terorizam.

Kao što dijagram koji stoji u mojoj knjizi *Zbog čega terorizam donosi rezultate* jasno pokazuje, što su više zli, nezakoniti i smrtonosni palestinski teroristički napadi na civile postajali, Ujedinjene nacije su davale sve veće diplomatsko priznanje, što je izdvojilo PLO iz predstavnika drugih grupa koje nemaju državu, dalo mu status posmatrača i druge diplomatske privilegije. To je učinjeno u vreme kada je PLO odbacila podelu Palestine predloženu od strane Ujedinjenih nacija, odbacila postojanje člana Ujedinjenih nacija – Izraela, odbacila Rezoluciju 242 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i zahtevala kontrolu nad celom Palestinom i izbacivanje većine Jevreja iz cele Palestine. Nije čudo da je PLO zadržala oslanjanje na terorizam kao na svoje glavno sredstvo prevođenja svojih zahteva u stvarnost. Terorizam im je donosio rezultate ne samo u Ujedinjenim nacijama već i u evropskim i drugim glavnim gradovima, u Vatikanu i među nekim visoko obrazovanim ljudima i kreatorima javnog mnjenja u mnogim delovima sveta.

Ali nije donosilo rezultate kod Izraela i Sjedinjenih Država. Terorizam je samo učvrstio rešenost ove dve demokratije da ne nagrađuju ubistvo nedužnih civila, da ne bi ohrabрили dalje korišćenje ove nemoralne i nezakonite taktike. Uprkos dobitcima na diplomatskom

polju u Ujedinjenim nacijama i na drugim mestima, Palestinci se nisu približili stvaranju svoje države ili kraju okupacije. Štaviše, Izrael je dozvoljavao izgradnju još više naselja na Zapadnoj obali i pravdao to bezbednosnim razlozima, mada u stvarnosti to nije imalo mnogo veze sa bezbednošću. Zaista, u očima mnogih Izraelaca, mnoga su naselja imala loše posledice po bezbednost Izraela.

Situacija je, kako za Izraelce tako i za Palestine, postajala sve gora, naročito pošto je započela prva intifada krajem 1980-ih, koja je donela povećanje nasilja prema Izraelcima i veća ograničenja Palestincima. Islamski fundamentalizam je rastao, pa je Hamas – koji je bio beskompromisniji u svojim fundamentalističkim ciljevima ali manje korumpiran od PLO – povećao svoj uticaj među palestinskim muslimanima. Njegova povelja, usvojena avgusta 1988, još je ekstremnija i antisemitski otvorenija od povelje PLO. U njoj se zahteva „ponovno uspostavljanje muslimanske države“ na „svakom santimetru Palestine“, i podizanje „Alahove zastave“ nad celom Palestinom, koja se opisuje kao „islamski vakuf“. U njoj se proglašava da bilo kakav kompromis, čak i ako bi ga svaki arapski i palestinski vođa prihvatio, bio u suprotnosti sa zakonom islama. Sve mirovne inicijative, ili „takozvana mirovna rešenja suprotna su verovanju islamskog pokreta otpora“. I još: „odricanje od bilo kog dela Palestine znači odricanje od religije“. Ona proglašava da se ni Jevrejima ni hrišćanima, koje kolektivno naziva „nevernicima“, ne može verovati, i tvrdi da „ne postoji drugo rešenje palestinskog problema osim džihada“.

Zatim povelja postaje otvoreno i sirovo antisemitska dok opisuje „nacizam Jevreja“ i tvrdi da „Izrael, po tome što je jevrejski, i ima Jevreje za stanovnike, sramoti islam i muslimane“. Tu se lažno tvrdi da „kada su Jevreji okupirali sveti Jerusalim 1967, ... oni su sa radošću klicali 'Muhamed je mrtav, ostavio je svoje ćerke za sobom,'“ čime se implicira da Jevreji žele da siluju muslimanske žene i devojke. Zatim se poziva na antisemitski ruski caristički falsifikat, *Protokole sionskih mudraca*, i tvrdi da je njihovo „sadašnje /ponašanje/ najbolji dokaz onoga što se tu kaže /u Protokolima/“.

Hamasova Povelja takođe krivi Jevreje za francusku i rusku revoluciju, za Prvi i Drugi svetski rat, i za stvaranje Ujedinjenih nacija „da bi se vladalo svetom“ nazivajući dolazak jevrejskih izbeglica u Palestinu „odvratnom naci-tatarskom invazijom“. Povelja – u eksploziji iracionalnosti prevazilazi čak i ono što je pre toga rečeno – baca deo krivice na „slobodne masone, rotari klubove, Lajons klubove /i druge/ tajne organizacije /koje/ deluju u interesu cionizma i pod njegovim uputstvima, i teže uništenju društava“, da distribuiraju „droge i otrove svih vrsta da bi olakšale svoju kontrolu i širenje“. Povelja se završava zahtevom

da se svi muslimani odupru ovom krstaškom ratu koji organizuju „Jevreji, trgovci rata“, kao što su se oduprli hrišćanskim krstaškim ratovima. Opisujući judaizam kao „lažnu i falsifikovanu veru“, ona sa ubeđenjem predviđa pobjedu nad „nacionistima“.

Povelja Hamasa osuđuje Egipat zbog sklapanja mira sa Izraelom, i osuđuje PLO što je „usvojio sekularni način razmišljanja“ i što zastupa sekularna rešenja. Hamasu bi bila prihvatljiva samo čisto islamska država, bez Jevreja i sa svim arapskim hrišćanima u podređenom statusu. Nekoliko meseci posle toga, pamflet Muslimanske braće je Jevreje okarakterisao kao „najprljaviju i najzlobniju od svih rasa“, a Hamasovi leci su Jevreje nazvali „majmunskom braćom, ubicama proroka“. Ovakva vrsta rasističke retorike provlači se i kroz školske programe na Zapadnoj Obali i u Gazi. Na jednom školskom ispitu postavljeno je i ovakvo pitanje: „Objasnite razloge zbog kojih su Evropljani proganjali Jevreje.“ Odgovor, onako kako stoji u udžbeniku, uključuje „činjenice“ da su Jevreji „okrenuti samo sebi“, da *Tora* podstiče „verski i rasni fanatizam /i/ zlobu spram drugih nacija“, da se oni drže „anti-hrišćanskih verovanja“ i da izazivaju „masakre“, da kontrolišu „ekonomiju“, da se osećaju „superiornim“, da su oni „menjači novca“ i da su raspeli Hrista. U tekstu se takođe kaže da ne treba saosećati sa Jevrejima jer „proganjanje je ono što Jevreji žele“ jer onda to „eksploatišu da bi postigli svoju materijalnu... dobit“, što bi pomoglo „cioniziranju“ Jevreja sveta.

Ne iznenađuje da je intifada prihvatila otvoren antisemitski ton, o čemu svedoče propovedi petkom, koje prenose mediji palestinskih vlasti, i u kojima se brani nasilje. Njima se takođe usmerava ekstremno nasilje prema Palestincima za koje se veruje da saraduju sa Izraelom. Moris piše: „Do kraja 1989. ubijeno je oko devedeset Arapa koji su davali podatke Izraelcima ili su pokušali da posreduju kod prodaje zemlje. Mnogi od njih su bili surovo mučeni pre ubistva.“ Do kraja intifade 1993, skoro 400 Palestinaca je bilo ubijeno od strane drugih Palestinaca – skoro jednako broju ubijenih od strane izraelskih odbrambenih snaga. U neverovatnoj demonstraciji bezobrazluka, neki palestinski portparoli su i *ta* ubistva ubrojali u broj koji su medijima ponudili kao palestinske žrtve tokom intifade!

Možda je baš intifada pogurala i izraelsku vladu i PLO (koja je gubila kontrolu nad palestinskom ulicom, koja se okretala radikalnijim islamskim grupama) ka nekoj vrsti približavanja. Sjedinjene Države su pažljivo gurale u tom pravcu već nekoliko godina, a takođe i neki od golubova u Izraelu.

Kada je početkom 1990-ih počeo mirovni proces u Oslu, Izrael je bio spreman da prihvati palestinske vlasti kao ravnopravnog partnera u pregovorima – ukoliko bi palestinske vlasti bile spremne da prihvate pravo Izraela na postojanje. Nikada ranije u istoriji

pobednička strana u odbrambenom ratu nije bila spremna da pregovara sa gubitničkom stranom koja je započela rat, i da je tretira kao ravnopravnu. Smatrati one koji su započeli agresivni rat, i izgubili ga, kao ravnopravne partnere u pregovorima znači ohrabrivanje na rat kao na predigru pregovorima. Mora da postoji cena koja se plaća za započinjanje i gubljenje rata. Ta cena uključuje i podređeni položaj u posleratnim mirovnim pregovorima.

Ako se narodu dozvoli da započne rat, zatim, kada ga izgubi, da zahteva mir, i onda da očekuje da za pregovaračkim stolom bude tretiran kao moralno ravnopravan onima koje je napao, onda neće postojati odvratanje od agresije. Zašto ne bismo započeli rat? Ako ne uspemo, započecemo pregovore, insistirati da smo ravnopravni - kao na uslovu da nećemo opet započeti rat. Posle poraza Nemačke i Japana u Drugom svetskom ratu, da li možete da zamislite kako bi svet reagovao ako bi neki Nemci i Japanci pribegli terorizmu protiv pobedničkih sila, a zatim zahtevali ravnopravan status partnera u pregovorima posle rata!

Tretiranje Palestinaca kao ravnopravnih partnera predstavlja rizik slanja pogrešne poruke u vezi agresivnog rata. Palestince treba tretirati kao agresore koji su izgubili. Treba ih tretirati na fer način, ali oni ne mogu imati moralnog prava na ravnopravan status u procesu pregovora. Neslaganja u vezi bezbednosti treba razrešavati protiv onih koji su započeli ratove, a u korist onih koji su se uspešno odbranili od agresije. Nesporazumi u vezi kontrole nad svetim mestima treba takođe razrešiti protiv onih koji su ta mesta zauzeli, kao što su to učinili Arapi 1948, i koji su sprečavali pristup onima od kojih su ih preuzeli. Agresore treba naterati da apsorbuju izbeglice koje su stvorene njihovom agresijom.

Međutim, na kraju treba postići kompromise koji će osigurati mir, a kompromis ne može uvek da bude zasnovan na čistom principu. Ali kompromitovani princip treba bar da bude jasan, a taj princip je da niko ne sme da ima koristi od vođenja agresivnog rata, i toga što je u njemu poražen. Glavni razlog što je Palestincima dodeljen ravnopravan status u pregovorima je što većina Izraelaca želi mir, mnogo više nego većina Palestinaca. Ispitivanja javnog mnjenja to jasno pokazuju, bez imalo sumnje. Većina ispitivanja pokazuju da ogromna većina Izraelaca želi mir, i da bi se mnogo toga odrekli u naporu da se mir obezbedi, dok čak 87% Palestinaca želi da se terorizam nastavi sve dok cela Palestina ne bude oslobođena. U skladu s tim, Izrael je odavno spreman da ponudi više, u nadi da će obezbediti trajan i bezbedan mir.

Ovakav stav je svakako za pohvalu, ali na Srednjem istoku postoje i veće teme od mira. Ne treba ohrabrivati druge nacije i narode da krenu putem rata i terorizma, što je Palestincima donelo ravnopravan status u pregovaračkom procesu. Ako su Palestinci uspeali da,

sledeći ovakav put, dobiju sve što su tražili, samo je pitanje vremena kada će druge nacije i narodi, koji su ubedeni da im je učinjena nepravda, pokrenuti agresivne ratove i terorizam kao svoju prvu opciju. Svet će postati mnogo nasilnije i opasnije mesto ako takva bude lekcija iz izraelsko-palestinskih pregovora. Tomas Fridman, komentator *Njujork Tajmsa*, opominjao je da će, ako terorizam na Srednjem istoku bude nagrađen, „uskoro doći i u bioskope blizu vas.“

Krajnji rezultat ovih pregovora bio je proces stalnih početaka i zastoja, ponovnih početaka i zastoja, uz velika obećanja praćena velikim razočaranjima u vezi razrešenja palestinsko-izraelskog, a možda i arapsko-izraelskog konflikta. Mirovni proces započet u Oslu, na kraju je doveo do završetka izraelske okupacije palestinskih gradova, naselja i sela (uz nekoliko izuzetaka). Izrael i Palestinske vlasti su 25. septembra 1995. godine potpisali sporazum po kome se izraelske trupe povlače iz većine naseljenih mesta na Zapadnoj Obali i u Gazi. Policija palestinskih vlasti, oko 30.000 ljudi, preuzela je kontrolu nad palestinskim naseljenim mestima. Mada je Izrael i dalje zadržao kontrolu nad značajnim delovima Zapadne Obale, sa malo ili sasvim bez palestinskog stanovništva, okupacija palestinskih naseljenih centara je u znatnoj meri završena 1995. Trajala je dvadeset i osam godina. Sve do 2001. godine Izrael nije ponovo okupirao ove centre, otprilike godinu dana pošto je započela epidemija bombaša samoubica, pa je i tada samo privremeno okupirao ona mesta koja su korišćena kao lansirne rampe za terorističke napade. Jerihon, na primer, nije bio ponovo okupiran, pošto nije bio korišćen kao baza za terorizam.

Za skoro šest godina palestinske kontrole nad sopsstvenim populacionim centrima, učinjen je izvestan napredak u pravcu rešavanja problema koji su čekali na razrešenje. Čini se da se PLO, mada ne i Hamas i druge radikalne islamske grupe, kretala ka prihvatanju dvo-državnog rešenja palestinsko-izraelskog konflikta.

Do početka leta 2000. godine izgledalo je da je mir možda na dohvata ruke. Tokom prethodnih godina terorizam je unekoliko opao, a miroljubiva izraelska vlada, sa Ehudom Barakom na čelu, aktivno je tragala za mirom. Bil Klinton, u svojoj poslednjoj godini kao predsednik, bio je odlučan da ostavi u nasledstvo mir na Bliskom istoku. Izraelci i Palestinci su se sporazumeli da se sastanu početkom jula 2000, pod pokroviteljstvom Sjedinjenih Država. Tokom ovih sastanaka, koji su trajali do januara 2001, Barak je zapanjio svet nudeći Palestincima skoro celokupnu teritoriju koju su oni zahtevali. Do završetka pregovora, Barak je prihvatio Klintonovu još velikodušniju ponudu, pa je nudio Palestincima „između 94 i 96 procenata Zapadne Obale“ i ceo Pojas Gaze. U zamenu za 4 do 6 procenata teritorije, koju bi Izrael zadržao iz razloga bezbednosti, Izrael bi dao Palestincima 1 do 3

procenata svoje zemlje. To bi sasvim zadovoljilo zahteve Rezolucije 242 koja je uslovljavala vraćanje „teritorija“, ne svih teritorija koje je Izrael osvojio u odbrambenom ratu protiv Jordana. Vrlo malo, ako uopšte, Palestinaca bi ostalo pod izraelskom okupacijom.

Dalje, Barak je Palestincima ponudio državu sa arapskim Jerusalimom kao glavnim gradom, i kompletnu kontrolu nad Istočnim Jerusalimom i arapskom četvrti u Starom gradu, kao i celo Brdo Hrama, uprkos istorijskog i verskog značaja koje ono ima za Jevreje. Izrael bi zadržao kontrolu nad Zapadnim zidom, koji za muslimane nema nikakvog značaja.

Što se pitanja izbeglica tiče, Izrael bi „priznao moralne i materijalne patnje koje su palestinskom narodu nanete kao rezultat rata iz 1948, i potrebu da se pomogne međunarodnoj zajednici da se taj problem reši.“ Izrael bi prihvatio neke od izbeglica, na humanitarnoj bazi i na bazi ujedinjenja porodica, ali bi većina izbeglica živela u palestinskoj državi; bilo bi dodeljeno 30 milijardi dolara kao kompenzacija onima koji se nisu uselili u Izrael. Nikakva kompenzacija nije ponuđena za jevrejske izbeglice iz arapskih zemalja posle ratova 1948. i 1967. Što se tiče izraelskih naselja, Barak se saglasio sa „uklanjanjem većine naselja i koncentrisanjem većine naseljenika unutar“ malog procenta Zapadne Obale koji bi bio anektiran od strane Izraela.

Jaser Arafat je odbacio Barakov predlog, stavljajući svima do znanja da se nikada ne bi odrekao prava više od 4 miliona Palestinaca da se vrata u Izrael, umesto da žive u palestinskoj državi i da dobiju kompenzaciju. To bi, naravno, brzo pretvorilo Izrael u još jednu palestinsku državu, pored Jordana i nove palestinske države na Zapadnoj obali i u oblasti Gaze. Pitanje palestinskih izbeglica se uvek čuvalo kao sredstvo za pretvaranje Izraela u palestinsku državu, a Arafatovo odbijanje velikodušnog Barakovog plana to je demonstriralo bez ijedne senke sumnje.

Sasvim je prirodno da bi većina Palestinaca više volela da živi u palestinskoj državi, pod palestinskom kontrolom, umesto u jevrejskoj državi, pod izraelskom kontrolom – to je svakako ono što Palestinci godinama zahtevaju. Ali ako je cilj da se Izrael preplavi milionima Arapa da bi bio pretvoren u još jednu palestinsku državu, mnoge bi izbeglice možda odlučile – ili bi ih drugi ubedili da to učine – da obave svoju dužnost i usele se u Izrael, ako bi dobili takvu priliku. Umereni izraelski list *Ha'arec* je objavio sledeći uvodnik, pošto je Barak izneo svoju ponudu:

Palestinci ne bi mogli da nađu bolje vreme da dobiju bolju ponudu najboljeg mogućeg mirovnog plana, nego što je sada slučaj. Ali oni žele više... Više od svega oni žele priznanje i ispunjenje prava na povratak. Izrael nije uzrok problema palestinskih izbeglica; izazvale su

ga arapske države, koje su neprestano pokušavale da nas brutalnom silom izbrišu sa mape...

Ispunjenje prava na povratak bi značilo kraj Izraela kao jevrejske države, tako da se Izrael nikada neće složiti sa tim zahtevom.

Ako su Palestinci u pregovore uveli zahtev prava na povratak da bi ojačali svoju pregovaračku poziciju, bilo bi mudro da sada taj zahtev povuku – pošto vreme ističe. Čak i najuporniji udvarači odustaju od osvajanja device koja neće da pristane. Arafat je svoju nevinost izgubio odavno i nama je dosta njegove igre i pokušaja da nam uvrne ruku...

Ako propuste da prihvate ovu ponudu, umesto Baraka dobiće Šarona.

Neke palestinske vođe su zamerale što ponuđene teritorije nisu povezane. Na primer, Pojas Gaze je odvojen od Zapadne obale. Izrael je ponudio neke kopnene prelaze i stalne sporazume o prelasku, ali su Palestinci zahtevali neprekinutu teritoriju. Treba se setiti da je teritorija koju je 1937. Izraelu ponudila Pil komisija, a takođe i Ujedinjene nacije 1947, bila isprekidana. Izrael je, bez obzira na to, te ponude prihvatio.

Štaviše, neke od glavnih terorističkih grupa, kao što su Hamas, Islamski džihad i Hizbala, protive se postojanju Izraela i odbacuju stvaranje palestinske države na Zapadnoj obali i u Gazi. Zakleli su se da će nastaviti terorizam protiv izraelskih Jevreja sve dok Palestina ne bude oslobođena i svaki njen santimetar ne bude van jevrejske kontrole. Za njih nema važnosti da li je teritorija isprekidana ili povezana. Oni hoće sve.

Pravi razlog zbog koga je Arafat odbio Barakov predlog je bilo to što se bojao da sklopi mir sa Izraelom, bez obzira na ponudu Izraela – osim da Izrael potpiše sopstveno nepostojanje. Znao je da radikalne islamske grupe predstavljaju sve veći broj Palestinaca, da odbacuju rešenje sa dve države, i da bi svakog ko pristane na tako nešto smatrali izdajnikom koji zaslužuje smrt – kao što je bilo sa mnogim drugim – od Abdule do Sadata do umerenih Palestinaca – koji su prethodno prihvatili pravo Izraela na postojanje. Za Arafata je bilo bezbednije da nalazi izgovore i da ne prihvati mirovnu ponudu, nego da izazove potencijalno smrtonosno neprijateljstvo onih koji odbacuju pravo Izraela na postojanje.

Ima onih koji krivicu za obnovljene terorističke napade posle Arafatovog odbijanja izraelskog mirovnog plana bacaju na odluku Ariela Šarona – pre nego što je postao predsednik vlade – da poseti Brdo Hrama 28. septembra 2000. godine. Ali dokazi jasno govore da je nasilje planirano davno pre Šaronove posete. Kao što je ministar za komunikacije palestinskih vlasti iskreno priznao:

Palestinske vlasti su počele da se pripremaju za izbijanje sadašnje intifade još od povratka sa pre-

govora u Kemp Dejvidu, na zahtev predsednika Jasera Arafata, koji je predvideo izbijanje intifade kao sastavnog stupnja palestinske čvrstine u pregovorima, a ne kao specifičan protest protiv /Ariel/ Šaronove posete Al-Haram Al-Kudsu /Brdu Hrama/... Intifada nije predstavljala iznenađenje za palestinsko vođstvo. Vođstvo je investiralo sve svoje napore u političke i diplomatske kanale da bi osiguralo tok pregovora i mirovni proces, ali to nije vredelo. Naišli su na izraelsku tvrdoglavost i neprekinuto odbijanje /palestinskih/ prava... Palestinske vlasti su uputile političke snage i faktore da vode sve akcije intifade.

Mičelova komisija, koju je predvodio raniji vođa većine u Senatu Džordž Mičel – i sam potomak libanskih hrišćana – došla je do sličnog zaključka: „Šaronova poseta nije prouzrokovala Al-Aksa intifadu“. Zaista, tokom ove posete nijedan Palestinac nije smrtno stradao, bilo je nekoliko povređenih, mada je dvadeset i osam izraelskih policajaca bilo povređeno od bačenog kamenja. Do smrtnih ishoda i povreda je došlo neposredno posle orkestriranog napada Palestinaca na Jevreje koji su se molili kod Zapadnog Zida.

Šaronova poseta je bila unapred dogovorena sa palestinskim vođama. I pored toga, po mom mišljenju to je bila nepotrebna provokacija koja je obezbedila izgovor – čak i okidač – za nasilje, ali puška je već unapred bila napunjena u očekivanju bilo kakve provokacije – što je neizbežno moralo da se dogodi.

Stvarni mir na Bliskom istoku mora da bude sposoban da izdrži takvu vrstu simbolične verbalne provokacije, kakva je bila poseta Arijela Šarona Brdu Hrama. Svaki trajni mir mora da očekuje takvu vrstu provokacija, sa bilo koje od dveju strana. Ono što ne može biti tolerisano je nasilni odgovor na te provokacije, naročito ako je nasilje orkestrirano ili čak prihvaćeno na najvišim nivoima vlasti. To je najvažnija lekcija koja je bila pogrešno naučena tokom krvavih dana nakon Šaronove posete.

Izraelci svakodnevno trpe slične verbalne i simbolične provokacije, koje se kreću od podučavanja poricanju Holokausta i anti-judaizmu u palestinskim državnim školama, do provokativne posete Zapadnom Zidu od strane arapskih zakonodavaca. Odgovarajuća reakcija na simboličke i verbalne provokacije je politički protest, uključujući i demonstracije, možda čak i štrajkove. Ali bacanje kamenja i bombi, pucanje iz oružja, potpuno su neprihvatljivi i međunarodna zajednica ne bi trebalo da ih ohrabruje.

Pa ipak se čini da svet, uključujući mnoge medije, akademski obrazovane pojedince, čak i diplomatiju, prihvata palestinsko nasilje kao deo kulture. S druge strane, od Izraela se očekuje nešto drugo. To je kulturni relativizam koji se graniči sa rasizmom. Očekivati manje od Palestinaca, bez obzira na njihove probleme, podrazumeva umanjenje njihove ljudskosti.

Poenta je u tome da će se provokacije događati, naročito u demokratiji, gde Šaron, kao i svaki drugi građanin Izraela, ima pravo da poseti javno mesto koje je sveto i Jevrejima i muslimanima. Palestinci moraju da promene način razmišljanja ako mir treba da postane stvarnost. Moraju da nauče da proporcionalnost, koju s pravom zahtevaju od izraelske vojske, mora da se očekuje i od njihovih vođa. Verbalne i simbolične provokacije su takođe deo demokratije. Šaron, na svoj trapavi način, istakao je poentu: kada je Stari grad Jerusalim bio pod kontrolom jordanske vlade i palestinskih imama, nijednom Jevrejину nije bilo dozvoljeno da poseti Brdo Hrama i da se moli kod Zapadnog Zida. Pošto se Izrael 1967. odbranio od jordanskog napada tokom Šestodnevnoг rata i osvojio Jerusalim, sveta mesta su bila otvorena za sve.

Šaron je želeo da demonstrira da, ukoliko Brdo Hrama bude predata pod palestinsku kontrolu, ni on ni bilo koji drugi Jevrejini neće tamo biti dobrodošao. Možda je bilo boljih načina da se to demonstrira, ali vlade u demokratiji ne treba generalno da ograničavaju načine na koje se demonstriraju političke poente, sve dok ti načini nisu nasilni. Dozvoliti veto koji se iskazuje bacanjem kamenja, znači potkresivanje slobode izražavanja. Da je izraelska vlada sprečila Šarona da poseti Brdo Hrama, i to bi, takođe, oslabilo mirovni proces jer bi dalo municiju izraelskoj ekstremnoj desnici.

Kada se dve strane budu vratili za pregovarački sto, moraće da uzmu u obzir verovatnoću – zapravo neizbežnost – da će se slične, i još gore, provokacije događati sa obe strane. Nijedan provokator, simboličan, kao što je bio Šaron, ili žestoki terorista sa bilo koje strane ne bi trebalo da bude u mogućnosti da prekine mirovni proces. Biće potrebni mudri umovi i otvorena srca da bi se izgradio mir koji može da izdrži provokacije. Egipatsko-izraelski mir, kao i jordansko-izraelski mir, bili su u stanju da izdrže terorističke napade od strane egipatskih i jordanskih pojedinaca na izraelske građane, uključujući i decu. Palestinci moraju da nauče da izdrže verbalne i simbolične provokacije, baš kao što Izraelci moraju da nauče da na nasilje odgovaraju na način koji na minimum svodi povrede i dalje eskalacije. Međutim, umesto toga, Palestinci su u jesen 2000. godine odlučili da Šaronovu posetu upotrebe kao izgovor za pojačanje terorizma.

Kao što ćemo detaljno videti u sledećem poglavlju, razbuktavanje terorizma koje je pratilo Arafatovo odbijanje Barakove ponude bilo je pažljivo „isplanirano unapred“, pošto je Arafat znao da odigravanjem isprobane karte terorizma može ponovo da utiče na javno mnjenje i diplomatiju, i da ih okrene u svoju korist. Kada je Arafat odbio Barakovu velikodušnu ponudu, međunarodna zajednica se najpre okrenula protiv njega, a u korist Izraela. Ali posle dobro planiranog vraćanja terorizmu protiv izraelskih civila, i

potpuno predvidive izraelske preterane reakcije na ubistvo mladih i celih porodica u picerijama, diskotekama i tokom seder večere za Pesah, veliki deo evropskog mnjenja se ponovo okrenuo protiv Izraela.

Razumevajući ovu dinamiku, neki Palestinci su „gotovo sa dobrodošlicom dočekali izraelske napade,“ prema *Njujork Tajmsu*. To je bio deo njihove strategije da ponovo steknu međunarodnu podršku. Kao što je jedan diplomata rekao *Njujork Tajmsu*, „Palestinci su ovladali surovom aritmetikom bola... Palestinske žrtve idu njima u korist, dok izraelske žrtve takođe idu njima u korist. Nenasilje se ne isplati.“ Terorizam je taktika koju su elitne vođe odabrale zato što funkcioniše, ne zato što je to očajnička reakcija na ugnjetavanje. Tomas Fridman iz *Njujork Tajmsa* je primetio:

Svet mora da shvati da se Palestinci nisu odlučili na samoubilačke napade iz „očajanja“ koje za razlog ima izraelsku okupaciju. To je ogromna laž. Zbog čega? Za početak, znamo da je mnogo drugih ljudi u svetu očajno, pa ipak se nisu okrenuli kićenjem svojih tela dinamitom. Štaviše, predsednik Klinton je Palestincima ponudio mirovni plan koji je mogao da prekine njihovo „očajničko“ stanje okupacije, a Jaser Arafat je samo odšetao odatle.

Istraživački pregled činjenica ko postaje bombaš-samoubica, uterao je u laž tvrdnju da je terorizam neizbežna posledica beznađa, siromaštva i obespravljenosti. „Koliko god da argument da beda stvara teroriste izgleda logično, jedna za drugom studija pokazuje da su napadači-samoubice i njihovi pomagači retko nezalice ili siromasi.“ Mnogi od njih su rasli u „relativno prosperitetnim okolnostima, i školovali se u koledžima“. Jedna studija obavljena na 250 Palestinaca koji žele da postanu bombaš-samoubice, ustanovila je da „niko od njih nije bio neobrazovan, očajnički siromašan, glup ili depresivan“. Druge studije su ustanovile da ove masovne ubice nisu bile „nezalice, bedne ili obespravljene“. Imali su „normalne poslove, dostojne poštovanja“, i činilo se da su „potpuno normalni članovi svojih porodica“. Oni ne „izražavaju beznađe ili osećanje da 'nemaju šta da izgube'“

Očajanje može da objasni zašto je vođama bilo lako da ubede mlade ljude, podložne ubeđivanju, da postanu bombaš-samoubice, ali samo i jedino očajanje nije potpuno objašnjenje čak ni tog oblika palestinske zloupotrebe dece. Glorifikacija bombaša-samoubice, paralelno sa dehumanizacijom njegove žrtve, suštinski su faktori koji doprinose činjenici da su deca spremna da sama sebe dignu u vazduh. Jedan primer političke glorifikacije bombaša-samoubica je izjava žene Jasera Arafata, koja, zajedno sa svojom ćerkom, živi luksuzno u Parizu. Mada je daleko od toga da bude očajna, ona je izjavila da „mrzi“ Izrael i da, kad bi imala sina, „ne bi bilo veće časti“ za njega nego da postane bombaš-

samoubica koji je ubio Jevreje. Nije ništa rekla o tome da li bi želela da njena ćerka postane martir.

Islamski verski i politički lideri ovim samoubicama olakšavaju odluku da se upuste u masovna ubistva civila tako što u školama, džamijama i u medijima dehumanizuju Izrael i Jevreje. Kao što je Čarls Krauthamer pisao u *Vašingtonu postu*, „Arafat je podigao jednu celu generaciju utopljenu u mržnju prema 'judeo-nacistima'“ Ova indoktrinacija uključuje „najsirovije nagovaranje na ubistvo, kao što se može čuti u emisijama uživo Ahmada Abu Halabije, koga je Arafat lično postavio početkom intifade, i lično ga finansira, na zvaničnoj televiziji Palestinskih vlasti. Tema propovedi je 'Jevreji'“. (Napomena: ne Izraelci, već Jevreji): „Oni moraju da budu iskasapljeni i ubijeni, kao što je Alah Svemoćni rekao: 'Borite se protiv njih: Alah će ih mučiti u vašim rukama.'... Nemajte milosti prema Jevrejima, bez obzira gde se nalaze, u bilo kojoj zemlji. Borite se protiv njih gde god da se nalazite. Gde god ih sretnete – ubijte ih.“

Palestinski učitelji takođe rasističkom retorikom podstiču svoje učenike na ubistvo. Na svečanosti prilikom kraja godine, organizovanoj za 1.650 dece iz zabavišta koje drži Hamas, „deca su izvela skeč u kome se ohrabruje ubistvo Jevreja kao izvršenje verske zapovesti“. Ova kombinacija verskih, političkih i medijskih poruka pomaže da se objasni zašto, među tolikim očajnim narodima u svetu, samo palestinska deca stoje u redu da izvrše samoubistvo – ubijajući i druge.

Možda je ironija što je, neposredno pošto je ponudio Palestincima skoro sve što su oni, i međunarodna zajednica, tražili – palestinsku državu sa arapskim Jerusalimom kao glavnim gradom, vraćanje celog Pojasa Gaze i skoro cele Zapadne obale, fer i praktično razrešenje pitanja izbeglica i prestanak građenja novih jevrejskih naselja – Izrael postao parija međunarodne zajednice, evropskog javnog mnjenja i velikih delova američke akademske i verske levice. Izrael je postao meta kampanja prezira i bojkota i drugih napora u cilju demonizacije, dok su Palestinci – koji su odbacili mirovnu ponudu i odgovorili sistematskim i namernim ubijanjem izraelskih civila – postali mezimče istih tih grupa.

To, međutim, nije nikakva ironija. To je posledica usmerenih proračuna koje su izveli palestinski lideri, koji su razumeli koliko je lako, ubijanjem sopstvenih najpovredljivijih civila, isprovocirati demokratije da preterano reaguju. Francuska, Engleska, Rusija, Sjedinjene Države i Kanada su na sličan način bile provocirane, ali je samo Izrael na tako nefer način bio osuđivan za svoje potpuno razumljive, ponekad neproporcionalne, napore da zaštiti svoje civilno stanovništvo od terorizma. Palestinsko rukovodstvo dobro razume spremnost mnogih grupa da kritikuju jevrejsku državu iz raznih razloga, za njene akcije koje ne proizvode jednake kritike kada isto to čine druge

nacije ili grupe. Razlozi za ove dvostruke standarde leže u dubini psihe i istoriji selektivnih kritika, ali se ti dvostruki standardi ne mogu poricati i lako su prepoznatljivi. A Palestinci ih tako rado eksploatišu.

Tragedija je da, primenjujući te dvostruke standarde, oni koji su preoštri prema Izraelu a premekani prema Palestincima, zapravo ohrabruju Palestince da se radije odlučuju za terorizam nego za kompromis i mir. I oni snose deo krivice za palestinsko oslanjanje na terorizam – i za smrti koje su posledice toga.

Da li je Arafat bio u pravu kada je odbacio mirovni predlog Barak-Klinton?

OPTUŽBA

2000-2001. godine, krivica za prekid mirovnih pregovora leži ili na Izraelu ili je dele Barak i Arafat.

TUŽITELJI

„Neposredno posle sloma samita u Kemp Dejvidu, jula 2000, optužba je odmah pokazala prstom na palestinskog predsednika, kriveći ga za namerno sabotiranje mirovnog procesa, tako što je odbio 'velikodušnu ponudu' Ehuda Baraka, i time što je indirektno zastupao likvidaciju jevrejske države, a zatim, u tu svrhu, lansirao žestok ustanak. Bio je ocrnjen kao terorista bez kajanja i nepopravljivi lažov koji više nije mogao da krije svoje prave ciljeve. Čak su se i predsednik Klinton i mnogi drugi samoproklamovani pobornici izraelske mirovne inicijative – uz gajenje dubokog osećanja izdatog poverenja - priključili orgiji defamacije.“ (Toni Klug, raniji šef međunarodnog razvoja organizacije Amnesti internešenal)

„Izraelska vlada je opozvala pregovore u Tabi.“ (Noam Čomski)

STVARNO STANJE STVARI

Nisu samo predsednici Klinton i Džordž V. Buš svalili svu krivicu na Arafata, već su to učinili i neki Arafatovi najbliži savetnici. Zatim je čak i princ Bandar iz Saudijske Arabije, koji je igrao glavnu ulogu iza scene u mirovnim pregovorima, Arafatovo odbijanje Barakove ponude nazvao „zločinom protiv Palestinaca – zapravo protiv celog regiona.“ Bandarova ocena Arafatovog odbijanja mirovne ponude, kao i široka podrška Palestincima posle prekida pregovora, daju dobar primer na koji način dvostruki standardi ohrabruju Arafatovo korišćenje terorizma, po kojima se Izrael okrivljuje zbog mirovne ponude a Palestinci nagrađuju zato što su odbacili mir.

DOKAZ

Praktično svi koji su imali bilo kakvu ulogu u Kemp Dejvid-Taba mirovnom procesu, sada kompletnu krivicu za njegovu propast svaljuju na Arafatovu odluku da odbije Barakovu ponudu. Predsednik Klinton, koji je bio besan na Arafata i nazvao ga lažovom, optužio je Arafata kao isključivog krivca za neuspeh. Denis Ros, koji je bio glavni američki pregovarač, rekao je da Arafat nije voljan da prihvati bilo kakav mirovni predlog jer za njega „prekid sukoba znači i prekid njega samog“. Najbolji dokaz ove procene je to što Arafat nije Izraelu ponudio nikakav kontra-predlog. On je jednostavno odbacio izraelski predlog i naredio pripreme za novi talas terorizma. Predsednik Buš, prema *Njujorkeru*, takođe „okrivljuje Arafata za pojačanje nasilja“.

Čak i neki Arafatovi najbliži savetnici i viši saradnici sada žale zbog ove odluke, pa se čulo da je i sam Arafat rekao da bi sada prihvatio takvu ponudu ako bi opet postala aktuelna – sada, posle oko 3.000 mrtvih, što se u potpunosti moglo izbeći. Naravno, sada se u Vašingtonu i u Izraelu više Arafatova obećanja ne uzimaju ozbiljno jer je lagao i predsednika Klintona u Kemp Dejvidu i predsednika Džordža Buša kada je poricao da zna bilo šta o brodu punom oružja namenjenom palestinskim teroristima, uprkos priznanju samog kapetana tog broda da je naređenja primao direktno od Arafata. U Arafata više nemaju poverenja ni najumereniji članovi izraelske grupe koja podržava mir, od kojih se mnogi smatraju apsolutno izdatim odbijanjem ponude koju je Barak izneo pod njihovim pritiskom, i za koju su Baraka ubeđivali da će je Arafat sigurno prihvatiti. Oni Arafata okrivljuju za to što je Barak na izborima izgubio od Šarona, pošto je odbijena ponuda za koju sada mnogi smatraju da je bila naivna i preterano velikodušna. Ako Arafat nije bio spreman da prihvati *takvu* ponudu, oni veruju da nije spreman da prihvati bilo kakvu ponudu – osim ponude da Izrael prestane da postoji.

U značajnoj seriji intervjuva koje je vodila Elza Volš za *Njujorker*, princ Bandar od Saudijske Arabije je javno opisao svoju ulogu iza scene tokom mirovnog procesa, i naveo je šta je rekao Arafatu. Bandarova iskrenost ide mnogo dalje od bilo čega što je bilo koji insajder do tada otkrivao, i pruža najbolje raspoložive dokaze o tome kako je Arafat koristio svoje terorističke adute da bi pridobio javno mnjenje ne samo u arapskom i muslimanskom svetu, već i u svetu generalno.

Bandar, koji je dvadeset godina bio saudijski diplomata u Vašingtonu, i koji je visoko rangirani član kraljevske porodice, bio je najvažniji posrednik između Arafata i Klintonove administracije. On je, kao što su uostalom i mnogi drugi, bio iznenađen „značajnom“ ponudom koju je doneo Barak, i koja je palestinskoj državi ostavljala „oko 97% okupiranih teritorija“, Stari grad Jerusalim, osim jevrejskog i jermenskog kvarta, i

30 milijardi dolara kao kompenzaciju izbeglicama. Arafat je od prestolonaslednika Abdula, aktuelnog monarha Saudijske Arabije, tražio da dozvoli Bandarovu pomoć kod pregovora. Bandar se saglasio, ali je rekao Abduli da „nema mnogo toga što mogu da učinim osim ako je Arafat voljan da prihvati da je ponuda konačna“. Od Izraela se nije mogla dobiti bolja ponuda.

Drugog januara 2001 – samo nekoliko nedelja pre kraja Klintonovog mandata kao predsednika SAD – Bandar je je pokupio Arafata u Endrjus vazduhoplovnoj bazi, prošao sa njim kroz Barakov predlog i pitao Arafata da li bi ikada mogao da dobije „bolju pogodbu“. Takođe ga je otvoreno pitao da li bi radije imao posla sa Šaronom ili sa Barakom. Arafat se složio, s obzirom da su „Barakovi pregovarači ’golubovi‘“. Zatim je Bandar sa Arafatom prošao kroz istoriju propuštenih prilika: „Od 1948, svaki put kada bismo imali nekakvu ponudu na stolu, mi bismo rekli ’ne’. Posle toga kažemo ’da’, ali kada to kažemo – ponuda više nije na stolu. Onda treba da se zadovoljimo nečim što je manje. Nije li sada vreme da kažemo ’da’?“ Bandar je naglasio da su Arapi uvek Amerikancima govorili da „ako za nas isposlujete dogovor koji je u redu u vezi Jerusalima, onda ćemo pristati.“ Bandar je Arafatu izložio mogućnosti: „Ili prihvataš ovaj sporazum ili idemo u rat. Ako prihvatiš ovaj dogovor, svi ćemo stati iza tebe. Ako ga ne prihvatiš – da li misliš da će iko ići u rat zbog tebe?“

Odmah posle toga Bandar je strogo opomenuo Arafata: „Nadam se, gospodine, da pamтите šta sam vam rekao. Ako propustimo ovu priliku, to neće biti tragedija, biće zločin.“ Uprkos Arafatovom obećanju da će prihvatiti dogovor ako mu Saudijska Arabija i Egipat pruže zaštitu, i uprkos egipatskim i saudijskim uveravanjima i Bandarovim pretnjama, Arafat je odbacio dogovor i odleteo kući, bez bilo kakve kontraponude ili amandmana. Čim su dogovori propali, Arafat je svojim terorističkim vođama naredio da podstaknu nasilje. Imao je plan kako će pretvoriti propast u javnom mnjenju, i zločin prema palestinskom narodu, u bonacu u javnom mnjenju. To je bio već isproban plan, i ovog puta je dao još bolje rezultate nego ranije.

Ali da se prvo vratimo princu Bandar, koji je privatno bio besan što ga je Arafat lagao. On, međutim, nije bio iznenađen, kao što javlja Uolš: „Bandar je svojim saradnicima rekao da je u arapskom svetu javna tajna bila činjenica da ne govori istinu.“ Privatno, Bandar je svu krivicu bacio na Arafata. „Ono dubre, Klinton, zaista je pokušao sve što je mogao,“ rekao je Bandar Uolšu, zvanično. Međutim, najkritičniji je bio kada je govorio Uolšu nezvanično:

Bandar je verovao da je Arafatovo neprihvatanje dogovora januara 2001. bilo tragična greška – zapravo

zločin. Pa ipak, javno reći tako nešto štetilo bi palestinskoj stvari...

Bandar je posebno bio ljut na Arafata jer nije mogao javno da govori u korist Baraka, pošto bi onda izgledalo kao da zastupa njega i Izrael. „Bio sam tamo. Bio sam svedok, ne mogu da lažem,“ rekao je privatno.

Ipak je bio spreman da zvanično izgovori sledeće optužbe:

„Da budem iskren, još uvek se nisam oporavio od veličine propuštene prilike u januaru,“ rekao mi je Bandar u svojoj kući u MakLinu, Virdžinija. „Do sada je poginulo 1.600 Palestinaca. I 700 Izraelaca. Po mom sudu, nijedna od tih palestinskih i izraelskih smrti nije opravdana.“

Ovo, međutim, nije kraj priče. Vratimo se Arafatovom planu da Bandara, arapske zemlje i najveći deo ostatka sveta vrati na svoju stranu. Plan je bio jednostavan: početi sa ubistvima Jevreja dok se mole, izraelskih tinejdžera dok su u picerijama i disko klubovima, trudnica u šoping-molovima, radnika koji doručkuju na pauzi i studenata dok pijuckaju limunadu u svojim menzama. Na izraelsku preteranu reakciju se slobodno može računati, naročito ako ste pomogli da za premijera bude izabran jastrebovski nastrojen general koji je unapred obećao da će biti tvrd prema teroristima. Čak i ako ne bude preterane reakcije, biće *nekakve* reakcije koju uvek možete okarakterisati kao preteranu. Čak i slaba reakcija na terorizam će dovesti do nekakvih civilnih žrtava, naročito ako pažljivo razmestite svoje fabrike bombi pored dečjih vrtića i ako koristite žene (uključujući i trudnice) i decu kao ljudske štitove, bacače ručnih bombi i kamenja, pa čak i kao bombaše-samoubice.

Plan je funkcionisao, čak i kod Bandara koji je znao šta Arafat radi. Uošč opisuje prestolonaslednika koji je na televiziji video kako jedan izraelski vojnik gura palestinsku ženu. Pozvao je Bandara: „To je to! Ta đubrad! Čak i preko žena gaze.“

Bandar je opisao prinčev bes, naročito zbog izraelske prakse rušenja kuća porodica iz kojih potiču teroristi: „Pitamo se kako bi američki narod prihvatio ako bi predsednik SAD naredio da se kuće porodice MakVeji razruše a njihove farme popale,“ rekao je aludirajući na bombaša iz Oklahome Timotija MakVeja.

Abdula je propustio da napomene da MakVejeva porodica nije pohvalila aktivnosti svog sina. Niti mu je pomagala ili ohrabivala ga da postane mučenik. Štaviše, on nije bio deo neprekidnog projekta za terorisanje civila.

Kao rezultat izraelskog odgovora na proračunati terorizam Palestinaca, Abdula je naredio Bandar da se sretne sa predsednikom Bušom. Tokom jednog od tih sastanaka, Bandar je Bušu pokazao slike mrtve palestinske dece (od kojih su neka bila bombaši-samoubice). On Bušu nije pokazao slike *mnogo većeg*

broja jevrejske dece, *namerno* pobijene od strane palestinskih terorista. Palestinska deca su bila *slučajno* ubijena od strane izraelskih vojnika. Međutim, slike mrtve dece garantovano izazivaju simpatije, a Uošč izveštava da se činilo da su se Bušove „oči napunile suzama“.

Slične jednostrane slike emitovane su arapskoj i muslimanskoj javnosti, proizvodeći ogromne simpatije prema Palestincima i mržnju prema Izraelcima, što je upravo bio cilj Arafatovog plana. Terorizam bolje deluje u arapskoj javnosti od pregovora, naročito ako proizrokuje nameravani dvostruki dobitak: hrabre „mučeničke“ akcije bombaša-samoubica koji ubijaju omražene Izraelce, praćene izraelskom reakcijom koja proizvodi nove palestinske mučenike. Efekat proizveden u arapskoj javnosti brzo se pretvara u pritisak na arapske vlade koje, opet, sa svoje strane pritiskaju SAD. U ovom slučaju, Bandar je izvršio pritisak na Amerikance da kontrolišu Izraelce, „čak i ako nije verovao Arafatu“.

Buš nije u arapskom svetu donelo više ugleda to što se činilo da krivicu baca na Arafata. Princ Abdula je u maju javno odbio poziv iz Bele kuće. „Mi želimo da oni sagledaju realnost i da preispitaju svoju savest,“ rekao je izveštaču *Fajnenšel tajmsa*. „Zar ne vide šta se dešava sa palestinskom decom, ženama, starcima – poniženje, glad?“

Rezultat celog tog pritiska bila je izjava predsednika Buša u korist palestinske države – prvi put je jedan predsednik SAD zvanično podržao takav ishod. Ja sam lično za stvaranje palestinske države, kao posledice napora da se prekine sa terorizmom, ne kao nagrade za pojačani terorizam kao pažljivo proračunate taktike da se dođe do države. Ovde se radi o načinu na koji Arafat manipuliše javnim mnjenjem tako što naizmenično uključuje i isključuje terorizam. Čak i oni koji *intelektualno* znaju šta Arafat radi – kao što je princ Bandar – i da je krivica za propast mirovnih pregovora direktno na njemu, sada su *emocionalno* primorani da podrže „žrtve“ izraelske preterane reakcije na terorizam, čak i onda kada je terorizam bio proračunato primenjen da bi izazvao ovakav odgovor i da bi se pridobilo svetsko javno mnjenje. Terorizam deluje, i Arafat tu stvarnost iskorišćava.

Palestinsko rukovodstvo je napravilo tragičnu grešku kada je odbacilo Barak-Klintonovu mirovnu ponudu iz 2001-2002. Pa ipak, većina Palestinaca krivi Izrael za greške svog vođstva. To je deo obrasca koji je dugo prisutan, a koji je istoričar Beni Moris opisao u svom članku 2003. godine:

Jedna od karakteristika palestinskog nacionalnog pokreta je da Palestinci same sebe vide kao trajne žrtve drugih – otomanskih Turaka, britanskih vlasti, cionista, Amerikanaca, a nikad ne uzimaju u obzir da su i sami dobrim delom žrtve sopstvenih grešaka i nedoslednosti. Po svom viđenju sveta, oni nikada nisu

napravili pogrešan korak; za njihove su nesreće uvek krivi drugi. Neizbežni nuz-efekat ovog odbijanja da se uvidi sopstvena uloga je neprekidna palestinska tužbalica – plašim se da je to dobar termin – upućena spoljnjem svetu da ih se spase od onog što je, obično, njihova sopstvena greška.

Preveo Brane Popović

Alen Deršović rođen 1. septembra 1938. je američki advokat, pravnik i pisac. Stručnjak je na polju američkog ustavnog i krivičnog prava, kao i građanskih sloboda. Deo karijere proveo je na Pravnom fakultetu Univerziteta Harvard, gde je 1967, sa svojih 28 godina, postao najmlađi redovni profesor u istoriji.

Međunarodna organizacija za zaštitu ljudskih prava "Amnesti internešnel" naredila je jednom od svojih ogranaka na Univerzitetu Kolumbija da poništi pozivnicu za govor profesoru i piscu Alenu Deršoviću zbog njegovih kontroverznih stavova o izraelsko-palestinskom sukobu.

Deršović je u tekstu na portalu "Gejtston institut" naveo da je pristalica rešenja sukoba prema kome bi bile uspostavljene dve države, te da nije saglasan sa brojnim odlukama Izraela po pitanju jevrejskih naselja.

"Izgovor zbog kojeg su mi otkazali govor jesu dve stare izjave i citati izvađeni iz konteksta zbog kojih su sugerisali da sam za torturu i kolektivnu kaznu. Odlučno sam protiv obe opcije i pisao sam akademske članke u kojima se predlažu načini za smanjenje tih problema", naglašava Deršović.

On smatra da je pravi razlog što je "Amnesti internešnel" pokušao da cenzuriše njegov govor to što je on "cionista koji podržava pravo Izraela na postojanje kao države jevrejskog naroda". "Kao takav, na neki način sam kritičar jednostranog pristupa, koji ima 'Amnesti internešnel' prema izraelsko-palestinskom sukobu", kategoričan je Deršović.

On podseća da je pre nekoliko godina napisao članak u kojem je kritikovao članak "Amnestija" o "ubistvima iz časti" na Zapadnoj obali. Deršović objašnjava da se ubistvo iz časti dešava kada je žena silovana pa njena porodica smatra da ih je osramotila svojom žrtvom.

On ukazuje da je na Zapadnoj obali mnogo manji broj ubistava iz časti nego u susednom Jordanu, te da se broj tih slučajeva smanjio tokom izraelske okupacije.

Deršović napominje da ga je na Univerzitet Kolumbija pozvala druga studentska grupacija i da su njegov govor slušali i članovi ogranka "Amnestija", koji su mu postavljali teška pitanja. "Pojedini su se saglasili sa mojim odgovorima, a neki nisu, ali to je priroda otvorenog dijaloga, za koji 'Amnesti' tvrdi da se bori", kaže Deršović.

Branka Bogavac

Tamo gdje se laž množi živi tiranija

*Omaž Alberu Kamiju obilježio je 2013.
godinu u Francuskoj*

Upravo prošle godine Južni Sloveni slavili su Njegoševu dvjestogodišnjicu, a Francuzi stogodišnjicu Alberta Kamija. O prvome, po svemu što je rečeno i objavljeno, može da se zaključi da je Njegoš shvaćen i proučen kao pjesnik i filozof.

A po onome što se otkriva i objavljuje o drugome, reklo bi se da će biti potreban još jedan vijek da se različita tumačenja usklade. Zajedničko im je to što su bili osporavani za života, ali im je vrijeme bilo naklonjeno i oni su sa njime rasli. Danas im je renome neuporedivo veći nego za njihova života.

Alber Kami

Brojna nova izdanja

Za stogodišnjicu Kamijevog rođenja Centar za dokumentaciju priredio je izložbu u Eksu-an-Provans (od 5. oktobra do danas). Njima se pridružio Institut imaža gdje se prikazuju adaptacije ne samo Kamijevih romana i velikih knjiga koje je volio, nego i njegovi politički angažmani i stavovi povodom smrtno kazne, nuklearnog rata ili totalitarizama. U dokumentarnom filmu Abrahama Segala može se vidjeti zaljubljenik u ljepotu svijeta i pejzaža – književnik i slobodan mislilac. Izloženi su rukopisi, originalna izdanja i fotografije. Riječi, slike i dokumenta – pokazuju Kamija kao građanina svijeta koji se brine za sadašnjost i budućnost, koji je plemenit, koji ne priznaje granice, koga nadahnjuje izoštren smisao univrezalnog bratstva. Označavanje te velike godišnjice donijelo je brojna nova izdanja Kamijevog djela ili knjiga o njemu. Galimar je objavio u Plejadi cjelokupno Kamijevpo djelo u četiri toma. Objavljene su i Kamijeve *Bilješke* u

tri toma, a takođe i zbirka njegovih novinarskih uvodnika i tekstova u listu *Combat* (Borba), zatim tri toma *Korespondencije*, gdje ćete naći i slavne pisce poput Rene Šara, Rože Marten di Gara, Luja Gijua i Fransisa Ponža... U kolekciji *Quarto* u jednom tomu sakupljena su sva pišćeva djela (1536 stranica). Njegova kćer, Katerin Kami, otvorila je porodičnu arhivu za knjigu *Svijet podjele – Put Albera Kamija*. Neku vrstu biografije – *Ko će svjedočiti za nas? Alber Kami naspram samog sebe*, napisao je Pol Odi.

Najkompletniju biografiju *Alber Kami, jedan život*, objavio je Olivije Tod kod Galimara. Mišel Onfre je napisao veoma važnu knjigu *Slobodarski poredak: filozofski život Albera Kamija* u kojoj je na pravi način protumačio Kamijevu filozofiju. A Žaniv Geren je sastavio *Rječnik Albera Kamija*. Nemoguće je nabrojati sve knjige koje su mu posvećene. Sve velike novine, časopisi i revije mu odaju počast u vanrednim brojevima. Časopis *Filozofija*, s naslovom: *Alber Kami – pobunjena misao*, objavljuje tekstove dvadesetorice velikih pisaca koji su ga ili poznavali ili na koje je on uticao. Među njima su Česlav Miloš, Imre Kerteš, Atik Rahimi, francuski filozofi Mišel Onfre, Rafael Antoven, Andre Kont-Sponvil, Alen Finkelkrot... Po Kamijevim knjigama snimljeno je nekoliko filmova. Dani Amelio je snimio film po knjizi *Prvi čovjek*.

Paganin i pozitivni anarhista

Kami (1913-1960) se pojavio usred Drugog svjetskog rata i obasjao zamračeno francusko nebo književnosti knjigom *Stranac* (1942, Galimar). Njegova putanja je bila uzlazna sve do dobijanja Nobelove nagrade (1957), poslije koje je ubrzo poginuo u saobraćajnoj nesreći. Kami – romansijer, dramaturg, reditelj, novinar, angažovani intelektualac, ali prije svega – filozof, ocijenjen na pravi način, aktuelniji je danas nego u svoje vrijeme. Bio je obožavan, a danas je to više nego ikada. Kami je postao nezaobilazna referenca na univerzalnom planu, propovjednik revolta i otpora. Bio je među prvima koji su odbacili staljinizam i dogme koje zatvaraju i siromaše misao. Ranije maltretiran, danas je mu se dive.

Iz pomenutog materijala ovdje će biti iznesena svjedočenja samo nekoliko ljudi koji su ga ili poznavali ili su se posvetili njegovom djelu i koji govore o tome šta je Kami značio za njih ili kako ga danas doživljavaju. Iako ga nijedna politika nije mogla prisvojiti, ipak, svako ima svoga Kamija.

Specijalno za ovu godišnjicu objavljena je i knjiga pod naslovom *Zašto Kami?* koja sadrži dvadeset priloga pisaca, novinara i Kamijevih obožavalaca.

Eduardo Kastiljo, novinar, koji je priredio tu knjigu, piše u predgovoru: „Zašto volimo Kamija? Šta volimo u njemu: čovjeka, intelektualca, djelo, angažman? Svi želimo da svjedočimo o našem divljenju, poštovanju i osobito ljubavi za tog čovjeka, za njegov polivalentni rad koji mu je omogućio da opiše, pronađe i shvati

suštinu izazova njegovog doba. Jedan od ciljeva autora ove knjige je da podsjetite na konstantni Kamijev angažman protiv zločina, nepravde i neshvatanja Drugog... Kako da se dâ smisao svijetu koji nema repera? Svijetu koji nema smisla? Po Kamiju ljudskom biću je potrebna etika koje se ne može odreći, ali i akcija... Pobuna može da dozvoli da se ode dalje od apsurdna... Kod Kamija pisca postoji nešto suštinsko, nezaobilazno: važnost riječi, ili bolje, smisla riječi i njegove preciznosti. „Netačno imenovati stvari – znači povećati nesreću na svijetu.”

Mišel Onfre, veoma cijenjen i popularan filozof, napisao je kapitalnu knjigu *Slobodarski poredak: filozofski život Albera Kamija* kojom Kamija vraća svijetu („Ta knjiga je fantastični spomenik u slavu pisca *Stranca*,” Franc-Olivije Žizber, direktor Poena). Mišel Onfre prikazuje Kamija kao antitotalitarnog proroka, slobodarskog hedonistu, pozitivnog anarhista, pragmatičara, ničeanca, paganina, pravog filozofa i to u najvećoj tradicije francuske misli, i smješta ga na najvišu ljestvicu velikana 20. vijeka. On u njoj ističe četiri glavne teme: sukob Sartra i Kamija (gdje je potpuno rehabilitovao Kamija od Sartrovih napada i njegovih pristalica i na djelu dokazao da je Kami filozof u pravom smislu riječi), poredak slobodnjaka (libertera), pravdu i pobunu.

Onfre piše: “Kami praktikuje filozofsku književnost i književnu filozofiju. Prva definiše romane koji ne predlažu književnu igru zabave, nego formulišu pogled na svijet van ideja i koncepata, pomoću likova, priča, istorije, fiktivnih avantura. A druga podrazumijeva elegantnu, jasnu, preciznu, estetsku prozu koja ne žrtvuje istinu i dubinu formi. *Stranac, Kuga, Kaligula i Pravednici* ilustruju filozofsku književnost, *Mit o Sizifu, Prvi Čovjek i Hronike* književnu filozofiju... On izvodi estetske varijacije na jednoj misli – predložiti način postojanja svijetu i idejama u doba koje nihilizam razara.”

Oličenje Mediterana

”Kami zaslužuje Panteon zbog univezalne dimenzije koju sadrži njegovo djelo. Poruka tragedije je najstarija poruka upućena čovječanstvu. Ona je prisutna i kod Kamija. Kami je oličenje Mediterana, mjesta gdje je nastala tragedija, i izvjesna ideja o čovjeku. Sa Kamijem bi Mediteran, s njegovim nasljeđem kulture i njegovim razdorima, ušao u Panteon. Kami piše za sve ljude bilo kojeg doba, bilo kojeg porijekla. On ne slika svakodnevn život nego ljudsku sudbinu. Kami je bio majstor stila... Kami je bio romansijer koji je postigao ravnotežu između fikcije i ideja... Kamiju prebacuju što je prije svih predvidio propast velikih kolektivnih ideologija.»

Onfre takođe pokazuje da odgovor na famozno pitanje koje postavlja *Mit o Sizifu*, pitanje samoubistva, nije ništa drugo do izbor života, života na ovoj zemlji i

to pod hitno, života koji pobuna stimuliše i kojemu pobuna daje smisao.

Anri Geno, bivši (vrlo pismeni) ministar, koji je napisao knjigu *Kami u Panteonu*, zamišljeni govor, kaže: „Zašto je Kami sveprisutan? Zato što je pobijedio i paradoksalno je to što je on više mislilac našeg doba, nego svoga. Pobijedio je zato što su se velike ideologije srušile, i što su se veliki učitelji-mislioni diskvalifikovali. On je, znači, anti-model. On sam kaže: „Ja nisam filozof.” Ne predlaže nikakvu religioznu ili ideološku sigurnost. Sartr daje odgovore. Kami formuliše pitanja. Sartr hoće da konstruiše sistem razmišljanja. Kami kaže: »Želim da znam kako treba da se ponašam. Ili preciznije, kako se treba ponašati kada ne vjerujemo ni u Boga ni u razum.» On je za izbor života, života na ovoj zemlji i to pod hitno, života koji pobuna stimuliše i kojemu pobuna daje smisao. A to je anti-Sartr.”

„Naše doba je obilježeno ratovima za sjećanje. U 20. vijeku si morao da izabereš svoj tabor sjećanja. Kamija je bilo nemoguće staviti bilo gdje. Svako je želio da ima u svom taboru tog čovjeka koji je odbio sve tabore.”

U vrijeme sartrovske hajke protiv Kamija (1951) Česlav Miloš je prebjegao na Zapad, zatraživši azil u Francuskoj. Napustio je komfor diplomate da se ne bi klanjao staljinizmu. Tada je i napisao (svojom krvlju) *Zarobljeni um*. Prenosimo samo djelić teksta koji je on napisao kad je Kami poginuo: „...Kami je tretirao trenutne idole s nepovjerenjem za što je skupo plaćao, jer intelektualci ne opraštaju toliki nedostatak poštovanja za post-hegelijanske špekulacije... Kamijevo djelo je za mene imalo nešto blisko pri prvom kontaktu. On je bio fasciniran Dostojevskim i kao Dostojevski, imao je hrabrosti da se dotakne tema „lošeg ukusa“.

Kuga je najbolja knjiga o mogućem držanju pred totalitarnom bijedom modernih vremena. (...) Kami je bio jedan od rijetkih zapadnih intelektualaca koji mi je pružio ruku kad sam pobjegao iz staljinističke Poljske 1951, dok su me drugi (intelektualci) izbjegavali kao gubavca, kao grešnika protiv Budućnosti... jer su moja gledišta bila preuranjena za nekoliko godina. Filozofija je stvar veoma putena: ona ili ohladi pogled ili, kao kod Kamija, unosi u čovjeka srdačnost jednog brata... Zato sam uvijek bio na Kamijevoj strani...”

Pisac solidarnosti

Imre Kerteš, mađarski nobelovac, piše: “Kamijeva knjiga *Stranac* me je zgromila. Jednostavno to bješe genijalna knjiga. Kad sam otkrio tu knjigu bilo mi je 27 godina i nikada do tada nisam bio naišao na genijalnog pisca. Bio sam toliko uzbuđen da nisam imao snage da uzmem olovku i zapišem prve utiske. To je trajalo pet-šest godina. Ne znam šta me je do te mjere iznenadilo u toj knjizi. Mislim da je to bila sloboda. Zahvaljujući *Strancu* shvatio sam da prava literatura treba da vam pribavi iznenadnu (naglu) slobodu. Ta mi je knjiga

pokazala horizont koji mi je do tada bio nedokučiv: ona mi je pokazala šta znači sloboda jezika i misli. Njegov stil mi je pomogao da nađem svoj put... Volio sam Kamijevu slobodu, njegovu drskost takođe.”

Andre Brink, slavni južnoafrički pisac, učestvovao je u Parizu na skupovima na kojima se govorilo o Kamiju. Evo dijela iz intervjuja: “Kami je dokazao da su u životu neophodni radost i borba. Kami je za mene jedan od bodlerovskih farova moga života. Pored toga što ga obožavam, ja ga i volim... Njegova ideja permanentnog revolta na svim planovima me je duboko potresla. Kada sam bio mlad u Južnoj Africi u situaciji aparthejda, želio sam da napustim svoju zemlju, jer me je obuzimao neki bijes koji nisam znao da definišem i identifikujem. I Kamijeva knjiga mi je pokazala put. On je skovao moj politički osjećaj, pomogao mi da shvatim južnoafričku stvarnost. Ideja *Kuge* kao negacije čovječnosti i individue bila je u centru iskustva aparthejda. Čak i u najapsurdnijim uslovima on postavlja pozitivnu i stvaralačku dimenziju ljudskog bića u centar svoje misli. On je ono što sam ja želio da budem. On je odbijao beznade, propovijedao nadu, iako je sam život besmislica. Njegov jednostavan jezik skriva istinsku kompleksnost i dubinu njegove misli.”

Oreli Filipeti, ministar za kulturu i pisac, izjavila je: “Kami nam je ostavio izuzetno veliko književno nasljeđe. To je pisac koga najviše čitaju mladi Francuzi, to je popularni pisac koji dolazi iz naroda. Uvijek se držao književnih zahtjeva, ali je odbijao hermetizam ideja i jezika koji ne bi bio pristupačan narodu. Trudio se da ostane vjeran svom porijeklu i radio je na jeziku da bi ostavio poruku svijetu: nikada se ne pokoravati poretku stvari onakvih kakve jesu, ali i ne podati se iluziji uzaludnog idealizma. Želio je da promijeni život, a ne svijet. Kami je pisac solidarnosti i prije svega humanista. Svakako da je i danas aktuelan. *Kuga* je metafora svega što je opasno za neko društvo. Ona danas može da se primijeni na više načina, a posebno na strah od politike. Kao odgovor na to, on nas uči akciji, i to zajedničkoj, gdje individua ne nestaje iza kolektiva. U apsurdnom svijetu jedini smisao je akcija.”

Skepticima vraća ukus akcije

Kamijeva kćer Katerin kaže: “Sama činjenica da se danas i u malim selima mobilizuju čitaoci Kamijevo djela kako u Francuskoj tako i u Čileu, u Africi ili u Japanu, sasvim me zadovoljava. To znači da se Kami obraća svima ma kakva bila njihova nacionalnost, civilizacija ili društveni položaj. To me tješi, jer to znači da ljudska bića nisu dio tržišta. Među inicijativama koje su me dirnule jesu vijesti da je u Gvineji – Bisao za stogodišnjicu odštampana marka sa Kamijevim likom, a na Bajkalu je organizovan jedan dan za proslavu te godišnjice! Moj otac nije ikona, nego čovjek koji se obraća ljudskim govorom drugim ljudima. Danas je to, nažalost, rijetko. Prepušteni smo

arbitrarnoj moći koja počiva na novcu i apstrakciji koju ne razumijemo i pred kojom smo nemoćni.”

Bualem Sansal, veoma cijenjen alžirski pisac (iz Kamijevog kvarta) kojeg objavljuje Galimar, kaže: “Kami je ogroman, on je u centru alžirske književnosti i u svakom slučaju, ovako ili onako, inspirisao je sve naše pisce. Za njega me veže njegova istina, pravda, poštovanje i jednostavnost. Kada sam obeshrabren, čitam Kamija. Da bi se borili protiv nepravde – rane svijeta, koja se stalno pogoršava, Kami je budućnost. E tu je potrebna velika pobuna. Kami je apsolutni heroj.» Rafael Entoven, jedan od najpopularnijih filozofa u Parizu: “Kami uči ideologe da prvo vole ljude, a onda ideje. Skepticima vraća ukus akcije. Njegove knjige objašnjavaju apsurd marksistima, a ljepotu nihilistima. Sudijama on suprotstavlja kreatora, anarhistima – pravo. Kad je u pitanju Pravda više voli majku. Teroristima pokazuje da je samo nasilje nepravda, najzad, revolucionarima dokazuje da “u srcu pobune drijema pristanak” i da je u tom pogledu neprijatelj radikalnog. Ne treba se čuditi što Francuska voli Kamija, nego se diviti čudu kolektivnog omaža razapetom čovjeku koji je znao da bude sam na svom poprištu... Kamija politika ne može da upotrijebi. Reakcionar u očima komunista, komunista u očima reakcionara, hrišćanin za ateiste, ateista za hrišćane, Kami je bio čovjek samo jedne “teške vjere” koji je tražio “pravilo ponašanja daleko od posvećenog i apsolutnih vrijednosti”.

Sartr i Kami

Poslije dugogodišnjeg prijateljstva Sartra i Kamija koji su se najviše sastajali u kvartu Sen Žermen u kafanama, ili pozorištima, nastupio je raskid među njima izazvan pojavom Kamijeve knjige *Pobunjeni čovjek* 1951. godine. Tada mu je Sartr, između ostalog, rekao: “A šta ako *Pobunjeni čovjek* svjedoči jednostavno o vašoj filozofskoj nekompetentnosti? A šta ako je ona napabirčena od znanja stečenog na brzinu i iz druge ruke? (...) A šta ako vi pogrešno rezonujete? A šta ako su vaše misli nejasne i banalne?”

Taj ubitačni Sartrov sarkazam Kami je izazvao time što se usudio da optuži revolucionarni nihilizam i sovjetski totalitarizam. I drugovi iz komunističke partije su osuli paljbu na njega za zločin protiv jedinstva i Kami je postao meta najoštrijih kritika toga vremena. Ta polemike mržnje i zavisti koja se rasplamsala, bila je uzrok duboke krize kroz koju je Kami prošao. U *Padu* on kaže:” Upoznao sam ono što je najgore, a to je – sud ljudi.” Iako je imao svjetsko priznanje, slavu, Nobelovu nagradu, napisao je u svojim *Bilješkama*: ”Moram ponovo da rekonstruišem jednu istinu, pošto sam čitav život živio u nekoj vrsti laži.” Kami je u *Bilješkama* napisao: „Ratujem protiv sebe i, ili ću se ubiti, ili ponovo roditi, i to je sve.” Razlozi toga rata protiv sebe su bili politički, ali i dublji. Pol Adi

rasvjetljava ono što duboko dira Kamija kad ga Sartr otkriva da je postao buržuj.

Postavši slavan pisac, Kami nije samo osvetio svoje siromašno djetinjstvo, svoju majku koja je bila kućna pomoćnica, on ih je, na neki način, i izdao. Jer je tu majčinu figuru, nijemu – bez sredstava svake vrste, bez riječi, kao i bez novca – Kami uvijek povezivao sa osjećanjem otuđenosti. I misija koju je Kami sebi dao – misija svjedočenja – sastojala se u tome da prekine ćutanje, ubijeden da riječ ispravlja, da ne dopušta indiferentnost. I tada je nastala drama. Pošto je bio pisac, onaj koji kaže ono što jeste, koji to najtačnije formuliše – Kami postaje izdajnik, i buržuj, ne samo sa socijalne tačke gledišta, nego i sa tačke svog mnogo važnijeg projekta. Zato ga obuzima osjećaj krivice što je uspio, koji nema veze sa mondenskim uspjehom, nego sa njegovim radom, pisanjem, angažmanom. Zato je kriza duboka, životna i zato on vodi rat protiv sebe. Na kraju te radikalne borbe protiv sebe, njegova renesansa-rekonstrukcija ga dovodi do zaključka da riječ popravlja, ali i razdvaja, da ćutanje nije samo ravnodušnost, nego i ljubav, da je moguće pisati – ne samo da bi se razbila tišina, nego da bi se i usavršila. Drugim riječima, bio je potreban sav taj put, ta kriza, taj dugi zaokret, i taj politički podsticaj, da se Kami pomiri sa svojom majkom, njenim siromaštvom i ćutanjem. Rad Pola Odija o Kamijevom intimnom konfliktu pokazao je put koji ga je doveo do *Prvog čovjeka*, kapitalne Kamijeve knjige.

Kami ostaje uvijek neuhvatljivo lice, po strani, ne dozvoljava da bude zatvoren u krute političke kategorije. To osobito držanje, neobični stav odgovara današnjoj omladini, ne zato što je umro sa 47 godina, nego što on posjeduje nešto izuzetno za mlade. Generacije gimnazijalaca, studenata, stalno se prepoznaju u njemu, bivaju potreseni, probuđeni, sami sebe otkrivaju u njemu, uzbuđuju se. Bio je to Mediteranac koji je volio žene i bio voljen, bio je sunčan, dirljiv, puten i zato mladi i danas žele da liče na njega.

Kamijev citat: “Nijedno veliko djelo nikad nije bilo zasnovano na mržnji ili preziru. U nekom kutku svog srca, u nekom trenutku svog života, stvaralac, na kraju, uvijek postiže pomirenje. On pronalazi opštu mjeru u neobičnoj banalnosti u kojoj se određuje. Umjetnik ne može da odbaci stvarnost, jer mu je zadatak da joj dâ više opravdanja. Kako će je opravdati, ako odluči da je ignoriše? A opet, kako da je preobrazi, ako pristane da joj se potčini.»

“Sloboda znači ne lagati. Tamo gdje se laž množi, najavljuje se tiranija ili ona postaje vječna”, pisao je Kami.

Apsurd, revolt, ljubav

Metafizičko pitanje ga je mučilo čitavog vijeka. Ali uvijek je odbijao da žrtvuje život nekom drugom životu poslije života. Uvijek je prebacivao velikim religijama

kao i velikim ideologijama što sve žrtvuju jednom hipotetičnom spasu na onom svijetu ili nekoj, tobože, blistavoj budućnosti. Identifikovati neljudsko (apsurd, nihilizam, mržnju, zlo), zasnovati ljudsko (pobunu, ljubav), predložiti nepoznati humanizam – bio je Kamijev filozofski i književni pokušaj. Stvoriti individualni, kolektivni i kosmički humanizam protiv svega što negira čovjeka i teži da ga smrvi, jeste ideja vodilja čitavog njegovog djela.

Tragična lucidnost ne isključuje potrebu za ljudskosti. Osnova Kamijevog ateističkog humanizma dakle jesu revolt – i – ljubav. Ili, po Andre Kont – Sponvilu, apsurd – pobuna – ljubav: 1) ne svijeta čovjeku (apsurd); 2) – ne čovjeka – svijetu (revolt); 3) da izumro i krajnje – životu, bićima, zemlji koji preuzimaju oba ne u jedan dolazeći pristanak (ljubav).

Kuga – Vrlo čudna priča Hiroši Mirnoa, dekana na Fakultetu književnosti u gradu Nara (Japan), povjerava nam da je katastrofa marta 2011. godine podsjetila na Riove riječi iz *Kuge*: “Važno je raditi svoj posao.” Mišel Onfre osvjetljava “podnevnu misao”: “Podne, vrijeme bez sjenke, najtopliji, najvrući, najusijaniji sat, suprotstavlja se judeohrišćanskom kultu tame.” Veličanstvena i univerzalna izjava ljubavi Kamijevih čitalaca pokazuje da je to uvijek aktuelan pisac i da će još mnogim generacijama biti model kako da gledaju na život i na koji način da ga prihvate.

Volio sunce, žene i sumnju

Katrin Golio, novinarka, u uvodniku specijalnog broja nedjeljnika Poen, odgovara na pitanje naslova *Zašto Kami?*: „Zato što su se hiljade Japanaca bacile na *Kugu* kada je dio nuklearne centrale eksplodirao. Zato što je *Kuga* jedna od najčitanijih knjiga na svijetu. Zato što je *Pobunjeni čovjek* kulturna knjiga u Ukrajini, na Kosovu, u Egiptu, u Iranu, u onim zemljama gdje se građani bune, po cijenu svog života, protiv diktature, korupcije, nepravde ili fanatizma. Zato što je između majke i pravde izabrao majku. Zato što je htio da čovjek bude preči od istorije i zato što je mislio da jedan život vredi više od jedne ideje.

Zato što se suprotstavio staljinizmu, nasilju i terorizmu. Zato što je tražio Dobro. Zato što je razmišljao o svijetu živeći ga. Što je volio sunce, žene, ljubav, život. Zato što je sumnjao. Zato što se borio protiv smrtonosnog cinizma, što je odbijao nihilizam. Zato što njegova misao odgovara na pitanja našeg doba. Zato što je taj čovjek, rođen prije Prvog svjetskog rata, danas jedan od najvažnijih mislilaca 21. vijeka. Zato što nam pokazuje, i kad nema razloga za nadu, da uvijek možemo da se borimo. Ima toliko razloga da danas postavimo sebi pitanje o čovjeku, piscu i misliocu...“

“Unuci tvojih progonitelja izabrali su tvoju stranu” Danijel Lekont, poznati filmski reditelj, ovako se obraća Kamiju: “Zdavo Kami! Kako ti je gore? Kako se osjećaš kao stogodišnjak? I što si vječit u srcu ljudi i

žena 21. vijeka? Dozvoli da ti kažem prvo da nam nedostaješ. Mnogo! Tvoj stil nam nedostaje. Tvoja literatura nam nedostaje. Tvoj intelektualni integritet nam nedostaje. Tvoj pogled na svijet nam manjka. A ipak! Treba da ti kažem da je vrijeme napravilo izbor. Unuci ondašnjih tvojih progonitelja su izabrali tvoju stranu protiv one druge. Potpisuju bez žaljenja pobjedu tvojih ideja i tvog djela. Od velikana tvoje generacije, ti si, u stvari, jedini ili skoro jedini, koji se čuje. Tvoji romani, eseji, tvoji angažmani, jednodušno su prihvaćeni. Oni su inspiracija za sve nas.”

Bibliografija

Romani:

- „Stranac“ (L’Étranger; 1942. godine)
- „Kuga“ (La Peste; 1947. godine)
- „Pad“ (La Chute; 1956. godine)
- „Sretna smrt“ (La Mort heureuse; posthumno)
- „Prvi čovjek“ (Le premier homme; 1994. godine)

Novele

- „Progonstvo i kraljevstvo“ (L’exil et le royaume; 1957. godine)

Eseji

- „Naličje i lice“ (L’envers et l’endroit; 1937. godine)
- „Pirovanje“ (Noces; 1938. godine)
- „Ljeto“ (L’Été; svojevrsan nastavak Pirovanja; 1954. godine)
- „Razmišljanja o giljotini“ (Réflexions sur la guillotine; 1957. godine)
- „Prometej u paklu“ (1947. godine)

Drame

- „Kaligula“ (Caligula; 1938. godine)
- „Nesporazum“ (Le Malentendu; 1944. godine)
- „Opsadno stanje“ (L’Etat de Siege; 1948. godine)
- „Pravednici“ (Les Justes; 1949. godine)
- „Rekvijem za redovnicu“ (Requiem pour une nonne; adaptacija romana Vilijama Foknera (William Faulkner); 1956. godine)
- „Bijesovi“ (Les Possédés; adaptacija romana Fjodora Mihajloviča Dostojevskog; 1959. godine)

Filozofska djela

- „Mit o Sizifu“ (Le Mythe de Sisyphe; 1942. godine)
- „Pobunjeni čovjek“ (L’Homme révolté; 1951. godine)
- Hronike I, 1944–48 (Actuelles I, Chroniques 1944.–1948.; 1950. godine)
- Hronike II, 1948–53 (Actuelles II, Chroniques 1948.–1953.; 1953. godine)
- Hronike III, 1939–58 (Chroniques algériennes, Actuelles III, 1939.–1958.; 1958. godine)

Petar Đurić
Rekvijem za Kraljevinu
Izdavačka knjižara *Jugoistok* doo,
Beograd, Terazije 5

Najveći broj dokumenata o obaveštajnim i terorističkim aktivnostima folksdojčera autor ove knjige, Petar Đurić, pribavio je 1986. godine od Arhiva Saveznog ministarstva odbrane, kada je pripremao dokumentarnu seriju *Savremene migracije u Jugoslaviji*, prikazanu 1990. na programu Televizije Beograd. Dokumentarne činjenice koje doprinose jasnijem sagledavanju društvene pozadine dalekih zbivanja, našao je u predratnoj i okupacijskoj dnevnoj štampi, u raznim propagandnim publikacijama i knjigama objavljenim između dvaju svetskih ratova o opasnosti koja pretila svetskom miru od nacističke Nemačke i fašističke Italije.

Ova publikacija treba iz posebnog ugla da ukaže na istorijske istine koje se danas na različite načine i iz različitih pobuda osporavaju.

U ovom broju

Karlo Soares: *Sefer jecira*

Alen Deršovic: *Odbrana Izraela (6)*

Branka Bogavac: *Tamo gdje se laž množi živi tiranija*

Lamed 2008 - 2018

Alia Mundi

Magazin za kulturnu raznolikost

<https://istocnibiser.wixsite.com/ibis>
<http://aliamundimagazin.wixsite.com/aliamundi>

Ne zaboravite da otvorite

www.makabijada.com

http://balkan-sehara.com/prica1_2017.html

Istraživački i dokumentacijski centar

www.cendo.hr

Lamed

List za radoznale

Redakcija - *Ivan L Ninić*

Adresa: Shlomo Hamelech 6/21

4226803 Netanya, Israel

Telefon: +972 9 882 61 14

e-mail: ivan.ninic667@gmail.com

<https://listzaradoznale.wixsite.com/lamed>

Logo Lameda je rad slikarke

Simonide Perice Uth iz Wašingtona